

บทที่ 4

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนต่อกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง” จากการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารประกอบการสัมภาษณ์ นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบผลการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนกับประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง
2. ปัจจัยภายในที่มีส่วนในการกำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนต่อกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง
3. ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนในการกำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนต่อกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง
4. ปัจจัยเสี่ยงในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนต่อกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนกับกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง

จีนได้เริ่มขยายอิทธิพลทางวัฒนธรรมเข้ามาในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง เมื่อประมาณต้นศตวรรษที่ 20 เนื่องจากปัญหาภายในประเทศ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาการเมือง ส่งผลให้ชาวจีนจำนวนมากอพยพเข้ามาปักหลักทำมาหากินในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งในขณะนั้นทุนนิยมกำลังรุ่งเรือง แต่การเข้ามาของชาวจีนในช่วงแรกพบกับการถูกจำกัดบทบาท และถูกควบคุมจากรัฐบาลกลางของประเทศต่างๆ เช่น ไทย พม่า ลาว และกัมพูชา เป็นต้น แต่จากความพยายามของชาวจีนอพยพที่ต้องการผสมกลมกลืนกับชนชาติพื้นเมืองก็เริ่มประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะในประเทศที่มีวัฒนธรรมพุทธศาสนาเหมือนกัน เช่น ไทย และเวียดนาม อิทธิพลและบทบาททางการเมืองของจีนในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ไม่โดดเด่นทางอิทธิทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม นั้นเป็นเพราะความเชื่อเดิมเรื่องแนวคิดขงจื้อที่ไม่ส่งเสริมให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองภายนอก จึงขอสรุปความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง นับตั้งแต่อดีต - ปี 1911 เป็นความสัมพันธ์ 2 ด้านดังนี้

1. ความสัมพันธ์ด้านการเมือง

ความเชื่อโบราณของจีน กษัตริย์นั้นถือเป็นตัวแทนของเทพเจ้าบนสวรรค์ ที่ส่งลงมาเพื่อปกครองโลกมนุษย์ ด้วยความเชื่อดังกล่าวนี้อกษัตริย์จึงมีสถานะเปรียบได้กับเทพเจ้า ในระหว่างปี 1027-771 ก่อนคริสตกักราช ยุคราชวงศ์โจวตะวันตก มีการใช้คำว่า “โอรสแห่งสวรรค์” แทนความหมายของตำแหน่งกษัตริย์ ส่งผลให้กษัตริย์มีความชอบธรรมในการปกครองประชาชนทั้งภายในอาณาจักรและภายนอกอาณาจักร กษัตริย์ของจีนถือว่าตนมีฐานะเหนือผู้ปกครองของดินแดนอื่นๆ (วรศักดิ์ มหัทธโนบล. 2547 : 5-15) ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงทั้งหมดและมีสถานะเป็นผู้ปกครองประเทศแถบนี้ทั้งหมด ความเป็นอาณาจักรที่เชื่อเรื่องอำนาจจากสวรรค์กษัตริย์ของจีนจึงอ้างความชอบธรรม ในการปกครองอาณาจักรทั้งปวงโดยให้ผู้ปกครองอาณาจักรในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงแสดงความภักดีผ่านการส่งเครื่องราชบรรณาการ และหากในอาณาจักรใดมีการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองต้องรายงานแจ้งเงินตราบเพื่อให้จีนรับรอง แต่อิทธิพลทางการเมืองของจีนในรูปแบบรัฐบรรณาการจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของอาณาจักรในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง อาณาจักรต่างๆจะมีสิทธิปกครองตนเองได้อิสระ จีนพอใจในฐานะรัฐที่ยิ่งใหญ่ มันคงเมื่อได้รับสิ่งของบรรณาการและถือว่าอาณาจักรที่ส่งให้เป็นอาณาจักรที่สวามิภักดิ์ต่อจีน ในฐานะอาณาจักรที่มีอารยธรรมสูงกว่าจีนจะตอบแทนอาณาจักรที่ยอมส่งบรรณาการโดยการให้ความยินยอมและอำนวยความสะดวกทางการค้ารวมไปถึงการส่งสิ่งออกกลับไปเป็นการตอบแทน ในหลายกรณีกษัตริย์จีนอาจตอบแทนด้วยการสถาปนาตำแหน่งทางการเมืองให้ผู้ปกครองอาณาจักรหรือส่งกองกำลังไปเพื่อปกป้องคุ้มครอง ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างจีนกับอาณาจักรในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงในยุคอาณาจักรโบราณจึงราบรื่นเป็นไปในลักษณะระหว่างรัฐมหาอำนาจกับรัฐขนาดเล็ก

ภายหลังจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ. 1949

ในสมัยเหมา เจ๋อตุง สาธารณรัฐประชาชนจีนปกครองในระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์มีพรรคคอมมิวนิสต์จีนซึ่งมีสมาชิกประมาณ 68 ล้านคน เป็นสถาบันทางการเมืองที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายด้านต่างๆ ของประเทศอย่างเบ็ดเสร็จตามแนวทางลัทธิมาร์กซ์-เลนิน (วรศักดิ์ มหัทธโนบล. 2547 : 20-23) ในช่วงเวลาดังกล่าวตรงกับสถานะสงครามเย็น จีนนำโดยพรรคคอมมิวนิสต์ได้เข้าไปมีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์ในหลายประเทศอย่างใกล้ชิด อาทิเช่น เวียดนาม ลาว กัมพูชาและไทย ในขณะเดียวกันในช่วงเวลานี้จีนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นหลายเหตุการณ์ในบางครั้งเป็นการทำสงครามตัวแทนเพื่อช่วงชิงอำนาจและอิทธิพลกับมหาอำนาจอื่นโดยเฉพาะในระหว่างปี ค.ศ. 1975 -1991 เช่น สงครามจีน-เวียดนาม, สงครามกลางเมืองในกัมพูชา, สงครามเวียดนามรุกรานกัมพูชา, การปฏิวัติประเทศลาวและการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย เป็นต้น จนอาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์

ทางการเมืองกับจีนในเวลานี้เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของทุกประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง ภาพลักษณ์การแทรกแซงทางการเมืองของจีนในประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงในช่วงเวลานี้ ได้ก่อให้เกิดความรู้สึกหวาดระแวงจีนสืบเนื่องต่อมา จนเมื่อจีนปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจใหม่ ในปี ค.ศ. 1979 การแทรกแซงทางการเมืองของจีนผ่านพรรคคอมมิวนิสต์ได้เริ่มลดลง จีนได้เริ่มปรับสถานภาพทางการเมืองกับประเทศต่างๆ ในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง และเมื่อระบบโลกเปลี่ยนแปลงไปในปี ค.ศ. 1991 สหภาพโซเวียตล่มสลายลง ประเทศในค่ายสังคมนิยม มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมือง สภาวะสงครามเย็นจึงได้คลี่คลายและสิ้นสุด ยุคการต่อสู้ทางอุดมการณ์การเมืองระหว่างค่ายเสรีนิยมและสังคมนิยม

ภายหลังการสิ้นสุดสงครามเย็นและวิกฤตการณ์เทียนอันเหมิน จีนได้แสดงท่าที่เป็นมิตรกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งรวมไปถึงอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง ความสัมพันธ์ทางการเมืองที่จีนดำเนินอยู่ในช่วงเวลานี้เป็นการดำเนินติดต่อโดยตรงกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านองค์การอาเซียน ก่อนที่ภายหลังจีนจะเริ่มใช้นโยบายกระชับความสัมพันธ์รายประเทศ ทั้งนี้เพื่อลดความหวาดระแวงจากการแทรกแซงทางการเมือง จีนได้แสดงความจริงใจต่อการเป็นมิตรที่ดีกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยผ่านความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคง เช่น ในปี ค.ศ. 2002 จีนให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นปัญหาข้ามชาติที่ส่งผลกระทบต่อสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาค อาเซียนและจีนจึงได้ลงนามในปฏิญญาความร่วมมือว่าด้วยประเด็นความมั่นคงรูปแบบใหม่ (Joint Declaration of ASEAN and China on Cooperation in the Field of Non-Traditional Security Issues) ในปี ค.ศ. 2003 จีนเป็นประเทศคู่เจรจาประเทศแรกที่ภาคยานุวัติสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia - TAC) ซึ่งต่อมาในปี ค.ศ. 2004 ญี่ปุ่นและสาธารณรัฐเกาหลีได้ภาคยานุวัติเป็นลำดับถัดมา และ ในปี ค.ศ. 2004 ได้ลงนามบันทึกความเข้าใจร่วมว่าด้วยสาขาความมั่นคงรูปแบบใหม่ (Memorandum of Understanding in the Field of Non-Traditional Security Issues) เพื่อร่วมกันป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติใน 8 สาขา ได้แก่ การลักลอบค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ อาชญากรรมทางทะเล การลักลอบค้าอาวุธ การฟอกเงิน การก่อการร้าย อาชญากรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และอาชญากรรมคอมพิวเตอร์¹ นอกจากนี้จีนยังเป็นประเทศที่มีอาวุธนิวเคลียร์ประเทศแรกที่จะลงนามในพิธีสารต่อท้ายสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Protocol to the Treaty of Southeast Asia Nuclear Weapon-Free Zone) จีนเข้าร่วมการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงใน ภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum-ARF) ซึ่งเป็นเวทีการประชุมแบบพหุภาคี เป็นที่น่าสังเกตหากพิจารณาจากนโยบายของจีน

ซึ่งเป็นประเทศใหญ่ มักไม่นิยมการเจรจาในกรอบพหุภาคีเนื่องจากทำให้อำนาจการต่อรองลดน้อยลง แต่ในทางกลับกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จีนกลับยินดีจะเจรจาและร่วมมือในกรอบพหุภาคี ทั้งนี้เป็นเพราะความพยายามของจีนในการลดความหวาดระแวงจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อสร้างภาพลักษณ์และเปิดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศใหม่ จีนมุ่งพัฒนาความสัมพันธ์และ ขอบข่ายความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งรวมไปถึงประเทศ ในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงให้กว้างขวางยิ่งขึ้นในลักษณะของความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ และปรับภาพลักษณ์ด้านไม่ดีของจีนใหม่ เช่น ประวัติศาสตร์ในด้านลบ และความหวาดระแวงภัย ความมั่นคงจากจีน เป็นสำคัญ

โดยภาพรวมแล้ว ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างจีนกับประเทศในอนุภูมิภาค กลุ่มแม่น้ำโขงมีพัฒนาการที่รวดเร็วและรอบด้าน (Comprehensive) ประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำ โขงเห็นว่าจีนเป็นพันธมิตรที่แนบแน่นและเป็นประเทศคู่เจรจาที่มีความแข็งแกร่งเป็นอย่างมาก แม้ปัจจุบันจีนจะเป็นประเทศที่มีบทบาทและอิทธิพลทางการเมืองในเวทีโลกสูง แต่จีนได้แสดง เจตนาธรรมอย่างชัดเจนที่จะสนับสนุนและร่วมมือกับประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง โดยผ่านกรอบของอาเซียนในการสร้างสันติสุข เสถียรภาพ และความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาค

2. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

เนื่องด้วยจีนเป็นประเทศขนาดใหญ่ทั้งในแง่ของประชากรและพื้นที่ ดังนั้น ตลาดการค้าและตลาดทรัพยากรของจีนจึงมีขนาดใหญ่ตามไปด้วย ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ของจีนกับประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงมีมานานตั้งแต่สมัยโบราณกาล โดยสามารถ ย้อนไปได้ถึงยุคราชวงศ์ฮั่นตะวันตก สมัยจักรพรรดิฮั่นอู่ตี้ของจีนมีบันทึกประวัติศาสตร์เกี่ยวกับ ชนชาติไทยและชนชาติต่างๆในกลุ่มแม่น้ำโขงที่ปรากฏการบันทึกเป็นหลักฐานเด่นชัดคือ ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรสุโขทัยกับจีน ซึ่งมีการติดต่อค้าขายระหว่างกัน โดยไทยได้รับ เทคโนโลยีเครื่องปั้นดินเผาจากจีนและมีความต้องการสินค้าจำนวนมากจากจีน เช่น ถ้วยชาม เคลือบลวดลาย และผ้าไหม เป็นต้น ในขณะที่จีนต้องการของป่าจากชนชาติต่างๆในกลุ่มแม่น้ำโขง อาณาจักรสุโขทัยจึงมีหน้าที่ต้องเสาะแสวงหาสินค้าป่าจาก ชนชาติต่างๆในกลุ่มแม่น้ำโขง (วรศักดิ์ มหัทธโนบล. 2547 : 5-15)

ด้านลักษณะการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับจีนนั้น ในด้านความรู้ และความเข้าใจของจีนซึ่งเป็นประเทศที่ยิ่งใหญ่มีประวัติศาสตร์และอารยธรรมมายาวนานกว่าเข้าใจ ว่าจีนในฐานะประเทศที่มีความเป็นอารยธรรมได้รับการยอมรับและยอมรับในอำนาจจากประเทศ ที่เล็กกว่า จีนจึงบังคับให้ประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงส่งบรรณาการก่อนจะเริ่ม มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจต่อกัน ซึ่งการส่งบรรณาการนั้นเป็นการแสดงความยอมรับและยอม อยู่ภายใต้อำนาจของจักรพรรดิจีน ตรงกันข้ามในด้านความรู้และความเข้าใจของประเทศ

ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงนั้นเข้าใจว่า ประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงยินยอมส่งบรรณาการนั้น เพราะต้องการความสะดวกทางการค้ามากกว่าจะยอมอยู่ใต้อำนาจของจักรพรรดิจีนอย่างแท้จริง เพราะเรือที่ขนส่งบรรณาการจะได้รับการยกเว้นจากการเสียภาษีอากรทำให้สามารถนำสินค้าไปขายได้กำไรมากกว่าปกติ (อภิญา รัตนมณฑลมาส. 2533) นอกจากประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงแล้วประเทศภายนอกเช่น ชาติตะวันตก ต่างมีความสนใจและมุ่งค้าขายกับจีน เพราะจีนถือเป็นประเทศที่มีความมั่งคั่งทั้งในแง่ทรัพยากรและอำนาจการซื้อ การค้ากับจีนนั้นส่งผลประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงที่มีเส้นทางการค้าที่สำคัญที่เป็นทางผ่านไปสู่อินเดียจึงมีความเจริญรุ่งเรือง เช่น อโยธยา และ เชียงใหม่ เป็นต้น การค้ากับจีนจึงมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในรูปแบบดังกล่าวดำเนินเรื่อยมา จนถึงในช่วงทศวรรษที่ 1930-1950 เกิดเหตุการณ์สำคัญคือ สงครามโลกครั้งที่ 1 และสงครามกลางเมืองภายในประเทศจีน ส่งผลให้มีชาวจีนจำนวนมากจากมณฑลทางตอนใต้ของจีน อาทิ กวางตุ้ง ไห่หนาน ฝูเจี้ยน และกวางสี หลบหนีภัยสงครามและความอดอยากเข้ามาสร้างชีวิตใหม่ในประเทศต่างๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ชาวจีนอพยพหรือที่เรียกกันว่า ชาวจีนโพ้นทะเล เหล่านี้เข้ามาเป็นกรรมกรและรับจ้างงานทั่วไปในเมืองต่างๆ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในฐานะเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ในเวลาต่อมาชาวจีนกลุ่มดังกล่าวสามารถสร้างฐานะจากกรรมกร รับจ้างงานทั่วไป กลายเป็นกลุ่มชนชั้นที่มีบทบาททางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (วรศักดิ์ มหัทธโนบล. 2547 : 5-15)

ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1949 - 1972 ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างจีนกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงอยู่ในภาวะตึงเครียดจากปัญหาภายในของจีน ซึ่งตรงกับยุคปฏิรูปวัฒนธรรมและยุคการก้าวกระโดดไกล จีนปิดประเทศและเดินตามแนวทางสังคมนิยมแบบจีนอย่างเคร่งครัด ต่อมาเมื่อพบว่าดำเนินนโยบายเศรษฐกิจผิดพลาดจีนได้ปรับเปลี่ยนนโยบายเศรษฐกิจครั้งสำคัญอีกครั้ง ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1979 - 1991 การค้าขายระหว่างประเทศจีนกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมไปถึงประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เริ่มต้นขึ้นภายหลังการเปิดรับระบบทุนนิยม ภายใต้นโยบาย 4 ทันสมัยของประธานาธิบดี 덩 เสี่ยวผิง ได้กลายมาเป็นทฤษฎีเติ้งเสี่ยวผิง² ซึ่งมีทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจโดยกำหนดเป้าหมาย ในการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจีน ที่เริ่มต้นจาก ‘ขจัดความยากจน’ ไปจากสังคมจีน และค่อยๆ พัฒนาไปสู่สังคม พอมีพอกิน และ กินดีอยู่ดี โดยถ่วงน้ำหนัก จนกระทั่งเจริญขึ้นเป็น สังคมที่รุ่งเรืองมั่งคั่ง ในที่สุด ที่เรียกว่า ยุทธศาสตร์ 3 ก้าว³ (วรศักดิ์ มหัทธโนบล. 2547) ภายหลังจากสงครามเย็นสิ้นสุดลง จีนเริ่มปรับปรุงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงให้มากขึ้น

พร้อมทั้งได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดและความคิดแบบเดิมของจีน ความหวาดระแวงทางอุดมการณ์ การเมืองเริ่มคลี่คลาย ทำให้บรรยากาศระหว่างจีนกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงดีขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่แรงจูงใจในการพัฒนาลุ่มน้ำโขงของประเทศต่างๆ ในภูมิภาค รวมถึงแหล่งทุนต่างประเทศเปิดช่องทางให้ด้วย รวมทั้งหลังจากการผลักดันเปลี่ยนผู้นำรุ่นที่สามของจีนได้อย่างราบรื่น จีนได้เริ่มประกาศระบบเศรษฐกิจการตลาดสังคมนิยมแบบเปิดและตั้งการได้ เช่นเดียวกับวาทกรรม “หนึ่งประเทศสองระบบ” ที่เคยใช้กับเกาะฮ่องกง จีนในช่วงทศวรรษ 1990-2000 นับได้ว่าประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ภายใต้การปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์มาก

จีนได้เริ่มขยายบทบาททางเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรม ปรากฏในรายละเอียดของโครงสร้างปฏิรูปประเทศแห่งสหประชาชาติของพรรค คอมมิวนิสต์จีน ครั้งที่ 16 เมื่อ 14 ตุลาคม ค.ศ. 2003 ว่าจีนยังต้องการเพิ่มบทบาททางเศรษฐกิจการค้าของจีนสู่ภูมิภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะภูมิภาคที่มีชายแดนติดต่อกับจีน เช่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ให้สูงขึ้น ในกรณีของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงนับเป็นพื้นที่ที่จีนให้ความสำคัญ ในการยกระดับความสัมพันธ์สูงมาก (National Development and Reform Commission. 2010)

จีนพยายามกระชับความร่วมมือกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงในทุกด้าน ในกรอบของอาเซียน จีนจึงมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและมั่นคง และในขณะเดียวกัน ก็ต้องการเห็นภูมิภาคโดยรอบมีเสถียรภาพและความมั่นคงเช่นกัน จีนจึงยึดมั่นในหลักการการเป็นเพื่อนบ้านที่ดี (Good-Neighborly Relations) และการมีความสัมพันธ์อย่างเป็นหุ้นส่วน (Partnership) โดยจีนให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมืออย่างรอบด้านกับอาเซียน และดำรงตนเป็นมิตรที่ดีของอาเซียน (นิตยสารแม่น้ำโขง. 2010)

จีนต้องการกระชับความสัมพันธ์กับอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากจีนกำลังเร่งพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ โดยเฉพาะภาคตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งมีเขตติดต่อกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอาเซียน โดยหวังให้อาเซียนเป็นช่องทางออกสู่ทะเลและช่วยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคดังกล่าวของจีน

จีนได้เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงอย่างชัดเจนเมื่อปี ค.ศ. 2001 ภายใต้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เกิดการรวมตัวของ 6 ประเทศ โดยมี 2 เขตปกครองของจีนเข้าร่วมอยู่คือ มณฑลยูนนาน และเขตปกครองตนเองชนชาติจ้วงกวางสี ภายใต้แผนความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและมนุษย์ การสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจโดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ทางรถยนต์ ทางรถไฟ ตลอดจนการพัฒนาเส้นทาง

เดินเรือในแม่น้ำโขงรวมไปถึงการกลับมาของความร่วมมือระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงตอนล่าง ในโฉมหน้าใหม่ภายใต้ชื่อคณะกรรมการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission) นอกจากนี้จีนยังมีบทบาทในแผนความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่างไทย พม่า ลาว จีน ที่ยิ่งชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาแม่น้ำโขงเป็นการตอบสนองเพื่อเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมแต่เพียงทางเดียว และโดยเฉพาะหลังจากที่จีนเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก ในปี ค.ศ. 2002 การขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของประเทศสังคมนิยมทางการเมือง ยังผลให้เกิดการผลักดันการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในเขตลุ่มน้ำโขงตอนบนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องพลังงานไฟฟ้าจากเขื่อน เพื่อตอบสนองเขตอุตสาหกรรมที่กำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในจีนรวมทั้งเพื่อการเพิ่มการค้าและตัวเลขทางเศรษฐกิจ - การบริโภค

การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน ที่มีประชากรรวมกันทั้งสิ้น 1.85 ล้านคน (ชนเศ วัฒนกุล. 2547 : 19) จะมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวด้านเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนระหว่างกัน นอกจากนี้ ยังทำให้อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีพลวัตและเป็นที่น่าสนใจเข้ามาทำการค้าและการลงทุนโดยประเทศอื่นๆ นอกภูมิภาค สำหรับการเชื่อมโยงเครือข่ายคมนาคมระหว่างอาเซียนกับจีนตอนใต้ นั้น อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอาเซียนจะได้รับประโยชน์โดยตรงในการพัฒนาให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการค้าและการลงทุนที่จะเพิ่มขึ้นตามเส้นทางคมนาคมระหว่างอาเซียน-จีนตอนใต้ได้

ปัจจัยภายในที่มีส่วนในการกำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนต่อกลุ่มประเทศ อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ความเข้าใจพัฒนาการทางเศรษฐกิจของจีนนับเป็นเรื่องที่สำคัญซึ่งจะส่งผลต่อการทำความเข้าใจเรื่องปัจจัยทางเศรษฐกิจของจีนในประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ดังนั้นการกล่าวถึงพัฒนาการทางเศรษฐกิจของจีนจึงมีความสำคัญ

หลังการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน ในปี ค.ศ. 1949 ประเทศจีนแทบไม่มีการติดต่อการค้ากับต่างประเทศเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรม ระหว่างปี ค.ศ. 1966-1976 เป็นช่วงที่จีนแทบจะตัดขาดการติดต่อกับต่างประเทศอย่างสิ้นเชิง แม้ว่าในช่วงต้นทศวรรษ 1970 ประเทศจีนได้เริ่มสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศสำคัญอย่างสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น รวมไปถึงประเทศตะวันตกหลายประเทศต่างเริ่มทยอยประกาศสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน แต่ความสัมพันธ์กับจีนยังคงอยู่ในกรอบจำกัดมีการติดต่อทั้งทางวัฒนธรรมและการค้ากับต่างประเทศน้อยมาก การติดต่อกับต่างประเทศของจีนต้องติดต่อผ่านทางประเทศที่ปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกันเท่านั้น คู่ค้าหลักในเวลานั้นคือ สหภาพโซเวียตและกลุ่มประเทศในยุโรปตะวันตก

จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1979 รัฐบาลจีนภายใต้การนำของเติ้งเสี่ยวผิงได้พลิกประวัติศาสตร์หน้าใหม่ด้วยการเริ่มดำเนินนโยบายปฏิรูปและเปิดประเทศอย่างจริงจัง ประเทศจีนได้เปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศครั้งสำคัญ พร้อมทั้งยอมรับความผิดพลาดจากการพัฒนาแบบก้าวกระโดดและการพัฒนาตามแนวทางลัทธิเหมาที่ไม่ประสบผลสำเร็จ เติ้งเสี่ยวผิงเป็นผู้สร้างกรอบแนวคิดการพัฒนาใหม่ตามนโยบาย 4 ทันสมัย (Four Modernization) สร้างความทันสมัย 4 ด้านคือ การศึกษา การเกษตร อุตสาหกรรมและการทหาร

ยุทธศาสตร์ของการบรรลุตามนโยบาย 4 ทันสมัย คือการเรียนรู้จากประสบการณ์ความล้มเหลวในช่วงการใช้นโยบายแบบก้าวกระโดดที่ผลออกมามีไปสู่ความสูญเสีย สิ้นเปลืองของทุนทรัพยากรและแรงงานจากการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักเพียงด้านเดียว ภายใต้ทฤษฎีเติ้งเสี่ยวผิง ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสรุปคือ ปลดปล่อยความคิด ใช้การปฏิบัติเป็นเครื่องวัดความถูกต้องของสังคมนิยม มองว่าสังคมจีนเป็นสังคมนิยมขั้นปฐม ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง มีภารกิจในการสร้างสรรค์สังคมนิยม คือการปลดปล่อยกำลังการผลิตนำไปสู่ยุทธศาสตร์ของนโยบาย 4 ทันสมัยที่เน้นการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากการเกษตรแบบยังชีพที่เน้นการผลิตเพื่อบริโภคภายในพื้นที่ชุมชนหรือเมืองของคนเท่านั้น ส่งเสริมการเกษตรเพื่อการผลิตและบริโภคภายในประเทศซึ่งทำให้การกระจายผลผลิตและทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ชาวจีน

สามารถผลิตอาหารได้อย่างเพียงพอ โดยมีคำขวัญที่ว่า “กินอิ่ม นอนอุ่น” และเริ่มวางรากฐานอุตสาหกรรมในทุกๆ ด้านอย่างสมบูรณ์ เพื่อพัฒนาการบริหารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รัฐบาลจีนดำเนินการปรับเปลี่ยนนโยบายการบริหารหน่วยงานจากการประกอบการโดยรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐ เช่น วิชาธุรกิจต่างๆ มาสู่การลงทุนร่วมระหว่างการลงทุนจากต่างประเทศกับการลงทุนโดยรัฐ และนำไปสู่การเพิ่มการประกอบการโดยภาคเอกชนมากขึ้นโดยลำดับ ส่งผลให้จีนเดินหน้าสู่ยุคของการสร้างความสัมพันธ์กับต่างประเทศครั้งใหม่ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

การดำเนินนโยบายเปิดประเทศของจีนดำเนินไปภายใต้การบริหารโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีน ในช่วงแรก รัฐบาลจีนได้เริ่มเปิดประเทศที่ปิดตัวด้วยการปกครองระบอบสังคมนิยมมากกว่า 30 ปีด้วยการเริ่มพัฒนาเมืองที่อยู่ตามแถบชายฝั่งทะเลผ่านการประกาศให้เป็นพื้นที่พัฒนาเขตพิเศษ⁴ เพื่อใช้ทดลองการนำเอาระบบทุนนิยมมาใช้ ต่อมาจึงค่อยๆ พัฒนาต่อเนื่องไปสู่พื้นที่อื่นๆ ในประเทศ โดยมีลำดับการดำเนินการโดยสังเขป (สุรชัย ศิริไกร, 2552) ดังนี้

ปี ค.ศ. 1979 ประกาศให้มณฑลกว่างตุ้งและมณฑลฝูเจี้ยนเป็นเขตทดลองสองมณฑลแรกที่จะได้รับการผ่อนคลายนโยบายด้านกฎระเบียบ โดยรัฐบาลท้องถิ่นของทั้งสองมณฑลได้รับอำนาจในการกำหนดกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศด้วยตนเองมากขึ้น

ปี ค.ศ. 1980 ประกาศตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone) ขึ้นเป็นครั้งแรก ประกอบด้วย เซินเจิ้น จูไห่ ช่านไห่ (หรือฮั่วเถา) และเซี่ยเหมิน

ปี ค.ศ. 1984 ประกาศเปิดท่าเรือเพื่อติดต่อกับการค้ากับต่างประเทศใน 14 เมือง ประกอบด้วย ด้าเหลียน ฉินหวงเต่า เทียนจิน แยนไถ ชิงเต่า เหลียนอวี่นกัง หานานทง เซี่ยงไฮ้ หิงโป เวนโจว ฝูโจว กวางโจว (หรือกวางเจา) จ้านเจียง และเป่ย์ไห่

ปี ค.ศ. 1985 ประกาศตั้งเขตเศรษฐกิจเปิดริมฝั่งทะเล (Coastal Open Economic Zone) 3 เขตแรก คือ เขตปากแม่น้ำแยงซี (Yangtze River Delta Region) เขตปากแม่น้ำเพิร์ล (Pearl River Delta Region) และเขตสามเหลี่ยมเมืองเซี่ยเหมิน-จางโจว-ฉวนโจว (Xia-Zhang-Quan Triangle Area)

ปี ค.ศ. 1988 ประกาศเปิดให้เขตคาบสมุทรเหลียวตง (Liaodong Peninsula) และเขตคาบสมุทรซานตง (Shandong Peninsula) เป็นเขตที่สามารถติดต่อกับต่างประเทศในทุกด้านได้อย่างสมบูรณ์

ปี ค.ศ. 1988 ประกาศก่อตั้งมณฑลไห่หนาน พร้อมตั้งให้มณฑลไห่หนานเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษแห่งใหม่ที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ ที่สุดในประวัติศาสตร์จีน

ปี ค.ศ. 1990 ประกาศเปิดให้เขตผู่ตงในนครเซี่ยงไฮ้ เป็นเขตที่สามารถติดต่อกับต่างประเทศในทุกด้านได้อย่างสมบูรณ์ รวมทั้งเริ่มก่อตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยี รวมทั้งออกนโยบายใหม่เกี่ยวกับการตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจด้านต่างๆ

ปี ค.ศ. 1991 ประกาศเปิดเมืองชายแดนจำนวน 4 เมือง ได้แก่ หม่านโจวหลี่ (ในเขตปกครองตนเองมองโกเลียใน ซึ่งมีชายแดนติดกับประเทศมองโกเลียและรัสเซีย) ดานตง (ในมณฑลเหอหนาน ซึ่งมีชายแดนติดกับประเทศเกาหลีเหนือ) สุขเฟินเหอ (ในมณฑลเสยหลงเจียง ซึ่งมีชายแดนติดกับประเทศรัสเซีย) และหุนซุน (ในมณฑลจี๋หลิน ซึ่งมีชายแดนติดกับประเทศรัสเซียและเกาหลีเหนือ)

ปี ค.ศ. 1992 ประกาศเปิดเมืองเลียบแม่น้ำฉางเจียงในเขตซานเสี (Three Gorges Reservoir Region) จำนวน 5 เมือง ประกอบด้วย ฉงชิ่ง แย่หยาง อู่ฮั่น จั่วเจียง และอู่หนู

ปี ค.ศ. 1992 ประกาศเปิดเมืองเอก 4 มณฑล คือ ฮาร์บิน (เมืองเอกของมณฑลเสยหลงเจียง) ฉางชุน (เมืองเอกของมณฑลจี๋หลิน) อุเหอเห่าเท่อ (เมืองเอกของเขตปกครองตนเองมองโกเลียใน) และสือเจี๊ยะจวง (เมืองเอกของมณฑลเหอเป่ย์) และเปิดเมืองชายแดนอีก 10 เมือง เพื่อผลักดันให้มีการค้าชายแดนมากขึ้น ได้แก่ เฮยเหอ (มณฑลเสยหลงเจียง) อ้อเหลียนเห่าเท่อ (เขตปกครองตนเองมองโกเลียใน) อี้หนิง (เขตปกครองตนเองซินเจียง) ถ่าเจิง (เขตปกครองตนเองซินเจียง) ป้อเล่อ (เขตปกครองตนเองซินเจียง) รู่ยี่ (มณฑลยูนนาน) เหวโซ่ว (มณฑลยูนนาน) ผิงเสียง (เขตปกครองตนเองกว่างซี) และตงชิ่ง (เขตปกครองตนเองกว่างซี)

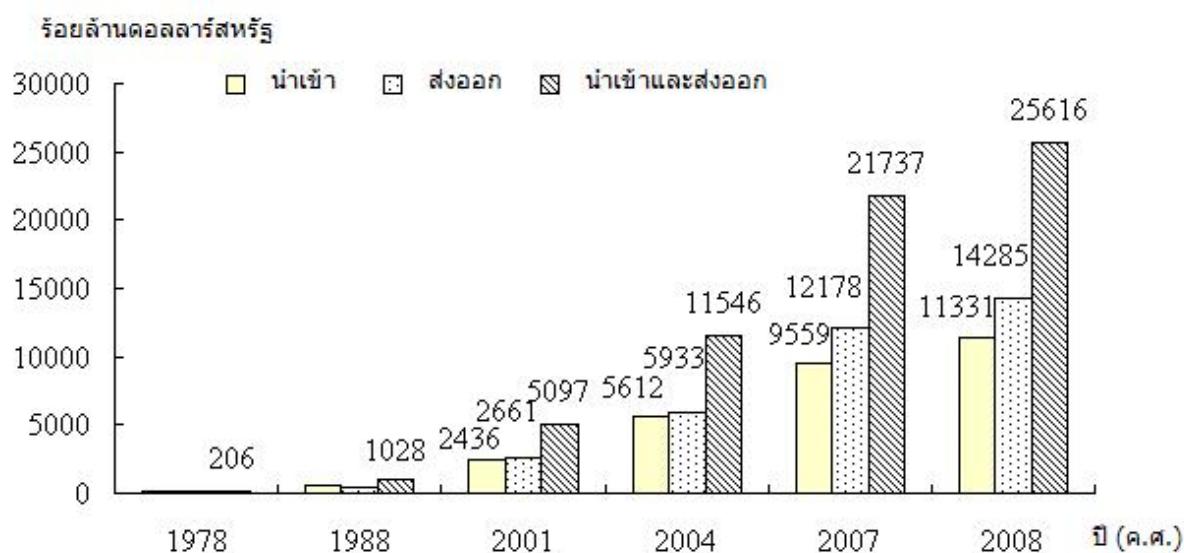
ปี ค.ศ. 1992 ประกาศเปิดเมืองที่ไม่มีพื้นที่ติดทะเลและไม่ใช่เมืองชายแดนอีก 11 เมือง ได้แก่ ไท่หยวน (มณฑลซานซี) เหวฝย (มณฑลอันฮุย) หนานซาง (มณฑลเจียงซี) เจ้งโจว (มณฑลเหอหนาน) ฉางซา (มณฑลหูหนาน) เจิงตู (มณฑลชื้อชวนหรือเสฉวน) กุ้ยหยาง (มณฑลกุ้ยโจว) ซืออัน (มณฑลส่านซี) หลานโจว (มณฑลกานซู) ซีหนิง (มณฑลชิงไห่) และอันชวน (เขตปกครองตนเองหนิงเซี่ย)

ปี ค.ศ. 1999 เริ่มใช้นโยบายพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่มีเขตติดต่อกับทะเล ประกอบด้วย นครฉงชิ่ง มณฑลชื้อชวนหรือเสฉวน มณฑลกุ้ยโจว มณฑลยูนนาน เขตปกครองตนเองทิเบต มณฑลส่านซี มณฑลกานซู มณฑลชิงไห่ เขตปกครองตนเองหนิงเซี่ย เขตปกครองตนเองซินเจียง เขตปกครองตนเองมองโกเลียใน และเขตปกครองตนเองกว่างซี

ปี ค.ศ. 2001 ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) อย่างเป็นทางการ ส่งผลให้การติดต่อการค้ากับต่างประเทศของจีนพัฒนาไปอีกขั้นหนึ่ง ที่มีความเสรีทางการค้ามากขึ้น

ภายหลังการดำเนินนโยบายเปิดประเทศ โอกาสทางการค้าของจีนเพิ่มขึ้นอย่างมาก คู่ค้าของจีนไม่ได้มีเพียงประเทศคอมมิวนิสต์อีกต่อไป แต่จีนเปิดกว้างที่จะติดต่อกับทุกประเทศทั่วโลก ส่งผลให้การค้าของจีนได้รับแรงสนับสนุนจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างมาก ในปี

ค.ศ. 1950 ประเทศจีนมีมูลค่าการค้าระหว่างประเทศเพียง 1,130 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หลังดำเนินนโยบายเปิดประเทศ 10 ปี ปี ค.ศ. 1988 มูลค่าเพิ่มขึ้นทะลุหลักแสนล้านเป็น 102,800 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หลังเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก ปี ค.ศ. 2001 เป็น 509,700 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (สุรัชย์ ศิริไกร. 2552)

ภาพประกอบ 5 ปริมาณการค้าระหว่างประเทศของจีนระหว่างปี 1978 - 2008

ทั้งนี้ จากการพัฒนาการค้าทำให้การค้าระหว่างประเทศสร้างมูลค่าให้แก่ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี ค.ศ. 1978 การค้าระหว่างประเทศสร้างมูลค่าให้แก่ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนร้อยละ 9.7 ถึงปี ค.ศ. 2008 สัดส่วนดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 59.8 นอกจากนี้ การค้าระหว่างประเทศของจีนเป็นการค้าที่ได้ดุลมาโดยตลอด ช่วยให้จีนมีปริมาณเงินสกุลต่างประเทศเพิ่มขึ้น จนกระทั่งเป็นประเทศที่มีปริมาณเงินทุนสำรองระหว่างประเทศมากที่สุดในโลกในปัจจุบัน โดยในปี ค.ศ. 1995 เป็นปีแรกที่มีการค้าระหว่างประเทศของจีนได้ดุลการค้ามากกว่า 10,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ปี ค.ศ. 2005 จีนได้ดุลการค้าทะลุ 100,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และปี ค.ศ. 2007 ทะลุมูลค่า 200,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ทรงฤทธิ์ โพนเงิน.2552) ซึ่งการค้าระหว่างประเทศเหล่านี้ไม่ได้นำมาเพียงเม็ดเงินจำนวนมหาศาลที่ หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศจีนเท่านั้น แต่ยังนำมาซึ่งการพัฒนาในแทบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสาธารณสุขไปจนถึงการศึกษา เทคโนโลยีต่างๆ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และอื่นๆ อีกมากมาย อันช่วยให้เศรษฐกิจจีนมีความแข็งแกร่งขึ้นอย่างรวดเร็ว

ภาพประกอบ 6 อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (GDP) ของจีน ระหว่างปี 1953-2008

ในด้านอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เติบโตของจีนเพิ่มขึ้น 32.4 เท่า โดยในปี ค.ศ. 1952 อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เติบโตของจีนมีมูลค่าเพียง 119 หยวน ปี ค.ศ. 1978 เพิ่มขึ้นเป็น 381 หยวน จนถึงปี ค.ศ. 2008 ตัวเลขดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็น 22,698 หยวน หรือคิดเป็นมูลค่า 2,770 ดอลลาร์สหรัฐ อัตราเติบโตเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 6.5 ทั้งนี้ ช่วงปี ค.ศ. 1979-2008 เป็นช่วงที่มีอัตราเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยมีอัตราเติบโตเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 8.6 สำหรับประเทศกำลังพัฒนาที่มีขนาดใหญ่อย่างจีน การมีอัตราการเติบโตอย่างรวดเร็วเป็นระยะเวลาต่อเนื่องยาวนานเช่นนี้นับว่า เป็นเรื่องที่น่าทึ่งอย่างมาก (ทรงฤทธิ์ โพนเงิน. 2552)

การเปิดประเทศของจีน ไม่เพียงทำให้ทุนจากต่างประเทศหลั่งไหลเข้ามาเท่านั้น จีนยังดำเนินนโยบายส่งเสริมให้ทุนจีนก้าวออกไปลงทุนในต่างประเทศ หรือที่รู้จักกันในชื่อนโยบายการก้าวออกไป (Going-out Strategy) ทำให้ทุนจากจีนกระจายตัวออกไปลงทุนในต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากจีนได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก โดยในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 2004-2008 การลงทุนในต่างประเทศของจีนมีอัตราขยายตัวเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 69.6 ต่อปี ปัจจุบัน มีวิสาหกิจจีนจำนวนกว่า 7,000 รายออกไปลงทุนในประเทศต่างๆ มากกว่า 170 ประเทศทั่วโลก รูปแบบของการลงทุนมีทั้งการควบซื้อกิจการ การเข้าซื้อหุ้น การจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ต่างประเทศ และอื่นๆ ในด้านประเภทการลงทุนส่วนใหญ่ เป็นการลงทุนในอุตสาหกรรมด้านพลังงาน และโทรคมนาคม นอกจากนี้ การลงทุนในต่างประเทศของจีนยังได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ ในปี ค.ศ. 2008 ที่ผ่านมา วิสาหกิจจีนจำนวน 35 รายได้รับการจัดอันดับให้อยู่ใน วิสาหกิจชั้นนำ 500 อันดับแรกของโลก (ทรงฤทธิ์ โพนเงิน. 2552)

ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจได้สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่เมืองและมณฑลตามแนวชายฝั่งทะเลตะวันออกที่มีการเปิดการค้ากับต่างประเทศ ข้อได้เปรียบหรือจุดแข็งสำคัญของจีนคือค่าจ้างแรงงานที่มีราคาถูก ทั้งยังมีตลาดทรัพยากรและตลาดแรงงานขนาดใหญ่ ปัจจุบันข้อได้เปรียบดังที่กล่าวมานี้ได้กลายเป็นแรงดึงดูดสำคัญทำให้ทุนข้ามชาติจำนวนมากเข้ามาลงทุนในจีน โดยส่วนใหญ่เป็นการลงทุนในเมืองตามชายฝั่งทะเลตะวันออก ภาพรวมและการขยายตัวของเมืองตามชายฝั่งทะเลตะวันออกเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่เขตเศรษฐกิจพิเศษทางภาคใต้ได้ขึ้นไปทางภาคเหนือ คือ ชวเถา กวางโจว เซินเจิ้น เซี่ยเหมิน และจูไห่ รวมไปถึงการสร้างให้นครเซี่ยงไฮ้เป็นศูนย์กลางทางการเงินแห่งใหม่ของโลก ผลจากความเจริญของเมืองตามชายฝั่งทะเลตะวันออกได้ทำให้เมืองตอนในและเมืองฝั่งตะวันตกที่ไม่ติดชายทะเลของจีนกลายเป็นตลาดส่งแรงงานและวัตถุดิบสู่เมืองทางตะวันออก และในเวลาเดียวกันความได้เปรียบเรื่องต้นทุนได้ทำให้ทุนจำนวนมากไหลจากในและต่างประเทศ เริ่มหันเหมาสนใจลงทุนย้ายฐานการผลิตในเมืองทางตะวันตกมากขึ้นซึ่งรวมไปถึง เมืองในมณฑลยูนนาน และเขตปกครองตนเองชนชาติจ้วงกวางสี ซึ่งอยู่ใกล้และมีประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์กับประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง

1.1 การพัฒนามณฑลยูนนานเป็นประตูสู่อาเซียน

มณฑลยูนนานในอดีตนับได้ว่าเป็นพื้นที่ในภูมิภาคชายแดนของจีนที่มีระดับการพัฒนาต่ำกว่าหลายมณฑล โดยเฉพาะถ้าเทียบกับมณฑลทางตอนเหนือและทางชายฝั่งทะเลตะวันออก มณฑลยูนนานมีข้อจำกัดซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในหลายประการ อาทิเช่น ภูมิประเทศที่มีภูเขาสลับซับซ้อนมีพื้นที่ในการเพาะปลูกน้อย ผลผลิตการเกษตรต่อไร่ต่ำ ประชากรที่อาศัยจำนวนมากเป็นชนกลุ่มน้อยซึ่งมีภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน เป็นต้น ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ที่ไม่มีทางออกสู่ทะเล ยูนนานจึงไม่มีท่าเรือที่ช่วยในการส่งออกและนำเข้าสินค้า ในต้นทุนต่ำ ดังนั้น ยูนนานจึงเน้นการค้าตามแนวชายแดนเป็นหลักพยายามขยายความร่วมมือโดยอาศัยความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตามนโยบายมุ่งลงสู่ใต้ (Look South Policy) และขยายต่อไปในเขตภาคพื้นทวีปที่มีผลต่อการค้าของมณฑลยูนนาน (สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ นครเจิ้งตู. 2554)

รัฐบาลกลางจีนให้ความสำคัญกับการเร่งพัฒนามณฑลยูนนาน โดยได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจเฉพาะมณฑลยูนนานเป็นจำนวนมาก ในการประชุมใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนจึงได้บรรจุการเร่งพัฒนามณฑลยูนนานเป็นวาระสำคัญไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 5 ปี ตั้งแต่ฉบับที่ 10 (ปี 2001 - 2005) เป็นต้นมาจนถึงฉบับปัจจุบัน ฉบับที่ 11 (ปี 2006 - 2010) โดยเล็งเห็นจุดแข็งของยูนนานซึ่งเป็นมณฑลที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของหลากหลายชนเผ่าที่หล่อหลอมรวมกันอย่างกลมกลืน เป็นมณฑลที่มีศักยภาพเป็นสะพานทางเศรษฐกิจเชื่อมต่อระหว่างจีนกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงได้

ในช่วงกลางปี ค.ศ. 2009 ประธานาธิบดีหูจิ่นเทาได้เดินทางเยือนมณฑลยูนนาน และได้เน้นย้ำนโยบายการพัฒนาให้มณฑลยูนนานเป็น “ป้อมปราการด่านแรกในภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน” (สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ นครเฉิงตู. 2554) ในการกระชับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและต่างประเทศ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและการค้า ด้วยเหตุนี้รัฐบาลมณฑลยูนนานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้เร่งปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจภายในมณฑลเพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และผลักดันนโยบายต่างๆ ที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้ากับต่างประเทศ อาทิ การพัฒนาศูนย์การค้าส่งที่ใหญ่เป็นอันดับสองของจีน รวมถึงโครงการลงทุนร่วมกับต่างประเทศ เป็นต้น พร้อมกันนี้ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการการปฏิรูปและพัฒนาแห่งนครคุนหมิง เพื่อเร่งรัดการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 โดยมีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ของนครคุนหมิง โดยมีสาระสำคัญจะพัฒนาคุนหมิงให้เป็นสังคมพอเพียงตามแนวทางของรัฐบาลกลางกรุงปักกิ่ง โดยภายในปี ค.ศ. 2015 จะพัฒนามณฑลยูนนานรวมทั้งนครคุนหมิง ให้เป็นมณฑลที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม กำหนดให้ยูนนานเป็นมณฑลศูนย์กลางและเป็นสะพานสำคัญเชื่อมสู่ประเทศเพื่อนบ้านทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป้าหมายทางพื้นที่ชัดเจนคือ การเชื่อมโยงสู่ประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

เป้าหมายการพัฒนาของมณฑลยูนนานทั้งในระดับชาติและระดับมณฑล จึงมีวัตถุประสงค์ให้ความสำคัญร่วมกันกับการเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสร้างเครือข่ายการคมนาคมขนส่งให้เชื่อมโยงกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยผ่านอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง รัฐบาลมณฑลยูนนานได้ประกาศแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของมณฑลยูนนาน ฉบับที่ 11 ระหว่างปี ค.ศ.2006 - 2010 โดยมียุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาที่สำคัญ 3 ประการ (Yunnan Bureau of Statistics. 2009) คือ

- 1) พัฒนาให้มณฑลยูนนานกลายเป็นมณฑลที่โดดเด่นด้านเศรษฐกิจ “สีเขียว”
- 2) พัฒนาให้มณฑลยูนนานกลายเป็นมณฑลที่มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมชนชาติ
- 3) พัฒนาให้มณฑลยูนนานกลายเป็นประตูเชื่อมจีนกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประเด็นเป้าหมายของการพัฒนามณฑลยูนนาน Chen Xiangguo (สัมภาษณ์ : 2553) ผู้เชี่ยวชาญด้านจีนศึกษาของ Graduate School of Asia Pacific Studies, Ritsumeikan Asia Pacific University กล่าวว่า “รัฐบาลหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะพัฒนามณฑลยูนนานให้กลายเป็นศูนย์กลางในการส่งออกสินค้าเกษตร โดยเฉพาะส่งออกดอกไม้เมืองหนาว เช่น ทิวลิป รวมไปถึง

จะดึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของยูนนานที่มีความเป็นเฉพาะตัวออกมาเป็นจุดขาย พร้อมกันนี้ จะยกระดับให้มณฑลยูนนานเป็นศูนย์กลางการค้าขายลงทุนกับอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง”

การพัฒนาให้มณฑลยูนนานกลายเป็นประตูเชื่อมจีนกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นับเป็นแผนที่รัฐบาลทั้งในระดับชาติและระดับมณฑลต่างให้ความสำคัญมาก เพื่อให้แผนพัฒนาให้มณฑลยูนนานกลายเป็นประตูเชื่อมจีนกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือเพื่อเป็นศูนย์กลางในการคมนาคมขนส่งระหว่างจีนกับอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ดังนั้นมณฑลยูนนานจึงได้เริ่มโครงการก่อสร้างเส้นทางถนนที่เชื่อมไปยังต่างประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 3 เส้นทาง (Yunnan Bureau of Statistics. 2009) ได้แก่

1. เส้นทางจากคุนหมิงไปยังทางทิศตะวันตกของมณฑลยูนนานโดยผ่านเมืองรุ่ยลี่ และตัดเข้าสู่กรุงย่างกุ้งของประเทศพม่า
2. เส้นทางหลวงคุนหมิง - กรุงเทพฯ โดยเริ่มต้นจากนครคุนหมิง ตัดผ่านเขตสิบสองปันนา เข้าสู่ประเทศลาว ต่อไปยังภาคเหนือของประเทศไทย และไปสิ้นสุดที่กรุงเทพฯ
3. เส้นทางจากนครคุนหมิงตัดผ่านไปยังเมืองเหอโข่ว และเข้าสู่ประเทศเวียดนาม

ทั้งนี้ ในช่วงระยะเวลาของ “แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจีน ฉบับที่ 10 (ปี 2001 - 2005)” มณฑลยูนนานได้ทุ่มเงินรวมทั้งหมด 70,000 ล้านหยวน (Yunnan Bureau of Statistics. 2009) ในการก่อสร้างเส้นทางหลวง ซึ่งคิดเป็น 2 เท่าของงบประมาณก่อสร้างเส้นทางหลวงในช่วงระยะเวลาของ “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจีน ฉบับที่ 9 (ปี 1996 - 2000)” โดยเมื่อถึงช่วงปลายปี 2003 มณฑลยูนนานมีเส้นทางหลวงรวมทั้งหมด 166,133 กิโลเมตร (Yunnan Bureau of Statistics. 2009) ซึ่งนับว่ามีระยะทางยาวเป็นอันดับที่หนึ่งของประเทศจีน

ทั้งนี้ ในช่วงระยะเวลาของ “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจีน ฉบับที่ 11 (ปี 2006 - 2010)” มณฑลยูนนานมีงบประมาณการลงทุนก่อสร้างเส้นทางหลวงมากถึง 120,000 ล้านหยวน (Yunnan Bureau of Statistics. 2009) โดยเป้าหมายสำคัญในการสร้างเส้นทางคมนาคมขนส่งคือการเชื่อมโยงเข้ากับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยเฉพาะการสร้างเส้นทางเชื่อมเข้ากับท่าเรือ เช่น ท่าเรือแหลมฉบังในไทย ท่าเรือชิตตะเวในพม่า และท่าเรือดานังในเวียดนามและเชื่อมต่อด้านการค้าขายแดนกับศูนย์กลางกระจายสินค้าของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เช่น จังหวัดเชียงราย จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดหนองคาย จังหวัดมุกดาหารของไทย เป็นต้น ทั้งนี้ทั้งไทย ลาว เวียดนาม กัมพูชา พม่า และจีนต่างได้บรรลุความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion Cross-Border Transport Agreement - GMS CBTA) เพื่อส่งเสริมและอำนวยความสะดวกการขนส่งผู้โดยสารและสินค้าทั้ง

ข้ามแดน และ ผ่านแดน รวมทั้งส่งเสริมการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบระหว่างประเทศสมาชิก ทำให้ประเทศสมาชิกทั้ง 6 ประเทศ สามารถจับรถ และดำเนินการขนส่งระหว่างกันได้โดยสะดวก และเป็นไปตามมาตรฐานสากล รายละเอียดตามเอกสารภาคผนวก

ด้านความสำคัญของความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามพรมแดน

ในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ธเนศ วัฒนกุล (สัมภาษณ์ : 2553) หัวหน้าสายวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย กล่าวว่า “การบรรลุความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ส่งผลให้ภาคการขนส่งสินค้าลดต้นทุนการประกอบการไปได้มาก เมื่อก่อนการขนส่งสินค้าจากหนองคายไปนครเวียงจันทร์ต้องขนขึ้นเรือแล้วจึงใช้รถรับของอีกต่อ ต่อมาเมื่อสะพานข้ามแม่น้ำโขงรถจากฝั่งไทยก็แล่นเข้าไปได้เพียงนครเวียงจันทร์ หากจะส่งสินค้าออกไปให้ถึงเวียงคานหรือจีน ก็ต้องเปลี่ยนถ่ายรถบรรทุกทำให้มีต้นทุนค่าใช้จ่ายสูงมาก” ดังนั้นการทำความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง จะส่งผลให้ต้นทุนในการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศลดลง ทั้งยังเป็นการช่วยส่งเสริมการส่งออกสินค้าจากท่าเรือของประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงไปยังประเทศที่สามได้สะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นอกจากนี้ยังมีแผนความร่วมมือที่เกี่ยวกับการเชื่อมโยงจีนกับอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งดำเนินในกรอบการเจรจาของทั้ง 6 ประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงอีกจำนวน 10 แผนงาน (สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ นครเจิ้งตู. 2554) คือ

1. แผนงานพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor)
2. แผนงานพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor)
3. แผนงานพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor)
4. แผนงานพัฒนาเครือข่ายโทรคมนาคม (Tele-communications Backbone)
5. แผนงานซื้อขายไฟฟ้าและการเชื่อมโยงเครือข่ายสายส่งไฟฟ้า (Regional Power Interconnection and Trading Arrangements)
6. แผนงานการพัฒนาการท่องเที่ยว (GMS Tourism Development)
7. แผนงานเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและความสามารถในการแข่งขันของภาคเอกชน (Enhancing Private Sector Participation and Competitiveness)
8. แผนงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และทักษะความชำนาญ (Developing Human Resources and Skills Competencies)

9. กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาสิ่งแวดล้อม (Strategic Environment Framework)

10. แผนงานการป้องกันน้ำท่วมและการจัดการทรัพยากรน้ำ (Flood Control and Water Resource Management)

ซึ่งได้ร่วมแผนงานพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) ไว้ด้วย โดยในที่นี้ก็คือการพัฒนาเพื่อการเชื่อมต่อทางเศรษฐกิจในเขตลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน หรือ Upper Mekong Basin ระหว่างจีนกับเวียดนาม พม่า ลาว และไทย โดยในส่วน of จีนนั้นก็ถือการพัฒนาพื้นที่ในเขตมณฑลยูนนานให้เป็นประตูของภาคตะวันตกของจีน เพื่อเชื่อมต่อลงมาทางใต้มุ่งสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นสำคัญนั่นเอง

การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ หรือ (North-South Economic Corridor : NSEC) เป็นการเชื่อมต่อการคมนาคม-ขนส่งระหว่างไทย ลาว พม่าและมณฑลยูนนานทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน โดยภายใต้แผนการดำเนินงานฯ ได้มีการแบ่งเส้นทางที่จะดำเนินการพัฒนา และปรับปรุงให้สามารถเชื่อมโยงกันได้ เกี่ยวกับประเด็นนี้ เอกกมล สายจันทร์ (สัมภาษณ์ : 2553) อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวว่า “การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ รัฐบาลจีนมุ่งหวังให้นครคุนหมิงเป็นศูนย์กลางของจีน โดยจะสร้างถนนเกรดเอจากนครคุนหมิงมุ่งสู่กรุงเทพฯ โดยเรียกกันว่า ทางด่วนคุนหมิง โดยมีแผนการสร้างเส้นทางคือผ่านทางพม่าเรียกเส้นทางสาย R3B การก่อสร้างคืบหน้าเกือบสมบูรณ์แล้วแต่ยังไม่สามารถใช้เส้นทางได้สะดวกนักเพราะติดปัญหาชนกลุ่มน้อยในพื้นที่ของพม่า และผ่านทางลาว ซึ่งในส่วนของการลาวเรียกเส้นทางสาย R3A ซึ่งเปิดใช้งานได้แล้วและมีสภาพเส้นทางดี ส่งผลให้การขนส่งสินค้าไปคุนหมิงจากเชียงรายใช้เวลาเดินทางเพียง 5-6 ชั่วโมงเท่านั้น จากเดิมที่ต้องใช้เวลา 1-2 วัน ซึ่งแน่นอนว่าจะทำให้เกิดกิจกรรมการขนส่งทั้งสินค้า-คนอย่างคึกคักแน่นอน นอกจากนี้สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 ภายใต้งบประมาณ 1,600 ล้านบาท ที่ไทย-จีน ตกลงที่จะสนับสนุนฝ่ายละ 50% ซึ่งขณะนี้ได้กำหนดจุดก่อสร้างแล้วโดยฝั่ง สปป.ลาว จะอยู่ที่บริเวณบ้านดอนจั่น (กม.9) เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ฝั่งไทยจะอยู่บริเวณบ้านดอนมหาวัน ต.ศรีดอนชัย อ.เชียงของ จ.เชียงราย ห่างจากตัวเมืองเชียงของประมาณ 10 กม.เศษ ใช้เวลาก่อสร้างประมาณ 3 ปี คาดว่า จะแล้วเสร็จในปี 2553 โดยประมาณ หากสะพานแห่งนี้แล้วเสร็จ เชื่อมต่อเข้ากับถนน R3A จะทำให้การค้าชายแดนที่เชียงของ คึกคักขึ้นอย่างมาก เพราะจีนมุ่งที่จะขนส่งสินค้าตามถนน R3A อันเป็นถนนเชื่อมคุนหมิง-กรุงเทพฯ ขณะที่จังหวัดเชียงรายจะผลักดันให้มีการพัฒนาระบบการค้าที่เชียงของ ขยายใหญ่ โดยเฉพาะเรื่องการเพิ่มจำนวนแพขนานยนต์เพื่อสนับสนุนการขนส่งสินค้าชายแดนที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ระหว่างที่สะพานยังก่อสร้างไม่เสร็จ รวมทั้งการพัฒนาโกดังสินค้า ระบบคมนาคมขนส่งต่างๆ เพื่อรองรับการเติบโตในอนาคต ไปพร้อมๆ กันด้วย นอกจากนี้สำนักงาน

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ก็มีโครงการจะสร้างศูนย์ราชการ บริเวณสะพานข้ามแม่น้ำโขงไว้แล้ว ส่วนถนนในจังหวัดที่จะเชื่อมกับถนนและสะพาน ก็มีโครงการก่อสร้างถนน 4 ช่องทางจราจร จากอำเภอเมืองเชียงราย-เชียงของ”

ภาพแสดงเส้นทางเชื่อมโยงแนวเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor)

ภาพประกอบ 7 การเชื่อมโยงเส้นทางระหว่างนครคุนหมิงกับประเทศไทย

การคมนาคมทางแม่น้ำโขง

การขนส่งทางน้ำนับว่ามีความสำคัญที่สุดในการพัฒนาการค้ากับอนุภูมิภาค
ลุ่มแม่น้ำโขง จากการประชุมระหว่าง 4 ประเทศ ไทย จีน ลาว พม่า ที่ประชุมได้ลงนาม
ณ จังหวัดท่าจีเหล็ก ประเทศพม่า เมื่อวันที่ 20 เมษายน ปี ค.ศ.2000 เรื่องความตกลงว่าด้วย
การเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำโขงตอนบน (Agreement on Commercial Navigation on Lancang-
Mekong River) ใน 4 ประเทศ โดยมีการลงนามอย่างเป็นทางการ ระหว่างรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงคมนาคมของทั้ง 4 ประเทศ ณ นครเชียงใหม่ เขตสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศ
จีน เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 2001 ทำให้มีกฎ ระเบียบ การใช้แม่น้ำโขงร่วมกัน และมีอัตรา
ภาษีการขนส่งสินค้าผ่านประเทศต่างๆ ที่ชัดเจนและแน่นอน และแต่ละประเทศจะเปิดท่าเรือพาณิชย์
รวม 14 แห่ง (สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ นครเกิงตู. 2554) ดังต่อไปนี้

ตาราง 5 รายชื่อท่าเรือสำคัญตามความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำโขงตอนบน

ประเทศ	ท่าเรือสำคัญตามข้อตกลง
จีน	ท่าเรือ ซื่อเหมา (Simao), ท่าเรือจิ่งหงหรือเจียง รุ่ง (Jinghong), ท่าเรือเหมิ่งหาน (Menghan) และ ท่าเรือกวนเหล่ย์ (Guanlei)
ลาว	ท่าเรือบ้านทราย (Ban Sai), ท่าเรือเชียงกก (Siengkok), ท่าเรือเมืองมอม (Mouangmum), ท่าเรือบ้านคูน (Ban Khouane), ท่าเรือห้วยทราย (Houaysai), ท่าเรือหลวงพระบาง (Luangprabang)
พม่า	ท่าเรือวังเสิง (Wan Seng), ท่าเรือวังปุง (Wang Pong)
ไทย	ท่าเรือเชียงแสน (Chiangsaen), ท่าเรือเชียงของ (Chiangkhong)

2. การพัฒนาเขตปกครองตนเองชนชาติจ้วงกวางสีให้เป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่ง
ระหว่างประเทศ

เขตปกครองตนเองชนชาติจ้วงกวางสี มีฐานะในทางการปกครองเทียบเท่า มณฑลหนึ่งของจีน ความเป็นเขตปกครองตนเองเป็นลักษณะเฉพาะที่รัฐบาลจีนใช้จัดการปกครอง ในภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์หรือเป็นภูมิภาคของชนกลุ่มน้อย ในกรณีของเขต ปกครองตนเองชนชาติจ้วงกวางสี เป็นเขตปกครองของชนชาติจ้วงซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของพื้นที่ แต่เป็นชนกลุ่มน้อยของจีน

เขตปกครองตนเองชนชาติจ้วงกวางสี มีลักษณะภูมิประเทศคล้ายคลึงกับมณฑล ยูนนาน แต่มีลักษณะที่แตกต่างคือเขตปกครองตนเองชนชาติจ้วงกวางสี มีอาณาเขตติดกับทะเลจีน ใต้ในบริเวณภาคตะวันตกเฉียงใต้ แม้จะมีอาณาเขตติดต่อกับทะเล แต่เขตปกครองตนเองชนชาติจ้วง กวางสีนับเป็นพื้นที่ล้าหลังจากการพัฒนาของจีน เนื่องด้วยเป็นภูมิภาคชายแดนและไม่ได้เปิด ความสัมพันธ์กับต่างประเทศมาก่อนดังเช่น มณฑลกวางตุ้ง หรือ มณฑลฝูเจี้ยน ดังนั้นผลประโยชน์ การพัฒนาจากการเปิดประเทศจึงไม่เห็นผลมากนักในเขตปกครองตนเองชนชาติจ้วงกวางสี แผนการ พัฒนาเขตปกครองตนเองชนชาติจ้วงกวางสีเป็นหนึ่งในหลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคม 5 ปี ฉบับที่ 10 -11 ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2010 โดยมุ่งใช้ศักยภาพของเขตปกครองตนเอง ชนชาติจ้วงกวางสี ซึ่งอยู่ระหว่างพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนานั้นคือ มณฑลยูนนานซึ่งมุ่งหวังให้เป็น ด้านหน้าในการเปิดความสัมพันธ์กับประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง และมณฑลกวางตุ้งซึ่งเป็น ศูนย์กลางการค้าขายระหว่างประเทศ โดยวางยุทธศาสตร์ให้เขตปกครองตนเองชนชาติจ้วงกวางสี เมืองหลวงคือ นครหนานหนิง เป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่งระหว่างจีนกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ นครเฉิงตู. 2554)

แผนการดังกล่าวบรรลุเป็นรูปธรรมเมื่อมีการเปิด“ศูนย์กลางคมนาคมขนส่งคลังสินค้า แห่งนครหนานหนิง” (Nanning Bonded Logistic Center) ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางคลังสินค้าระหว่าง ประเทศแห่งแรกของเขตปกครองตนเองชนชาติจ้วงกวางสีที่มีบทบาทสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2009 กรมวางแผนนครหนานหนิงได้ประกาศแผนงาน ศูนย์คมนาคมขนส่ง คลังสินค้าดำเนินงานภายใต้ รูปแบบการพัฒนาโครงการเชิงบูรณาการ และได้แบ่งงานการก่อสร้าง ออกเป็น 3 ระยะ (สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ นครเฉิงตู. 2554) ดังนี้

ระยะที่ 1 ระหว่างปี 2009-2012 เป็นระยะการสร้างและพัฒนาอย่างรวดเร็ว เป็นระยะของการบุกเบิกพัฒนาและก่อสร้างอย่างรวดเร็ว โดยอาศัยการพัฒนางานคมนาคมขนส่ง คลังสินค้า เพื่อทำให้ศูนย์กลางคมนาคมขนส่งคลังสินค้าแห่งแรกของนครหนานหนิงดำเนินการเสร็จสิ้น ด้วยความราบรื่น โดยพื้นที่ก่อสร้างหลัก ๆ ในระยะที่ 1 คือ ด้านเหนือของเขตที่ดินใช้ประโยชน์ ใกล้กับพื้นที่เส้นทางหลวง (Express Highway) สายวงแหวนรอบเมืองเป็นหลัก

ระยะที่ 2 ระหว่างปี 2012-2015 ขยายพื้นที่ศูนย์กลางคมนาคมขนส่งคลังสินค้าไป ทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ภาพรวมของศูนย์กลางคมนาคมขนส่งคลังสินค้านี้ดังกล่าวเสร็จสิ้น

ระยะที่ 3 ระหว่างปี 2015-2020 ปรับปรุงรูปแบบการควบคุมบริหารจัดการ ด้านศุลกากร เน้นขยายงานบริการด้านคมนาคมขนส่งเพิ่มมูลค่า (High Value-added Logistic Service) แบบใหม่ ยกกระดับลักษณะเด่นและมาตรฐานโดยรวมของงานบริการด้านการขนส่ง สร้าง ศักยภาพภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง อาทิ การเชื่อมต่อกับฐานระบบการขนส่งระหว่างประเทศจีน- อาเซียน ผสานกับเขตแปรรูปเพื่อการส่งออก เป็นต้น เพื่อเดินไปสู่ทิศทางการพัฒนาของ ศูนย์คมนาคมขนส่งคลังสินค้าแบบบูรณาการ (Integrated Bonded Logistics Center)

รูปแบบการดำเนินการดังกล่าว คือ การใช้เมืองริมชายฝั่งทะเลและเมืองด่าน ชายแดนเป็นจุดเชื่อมต่อ ผ่านศูนย์คมนาคมขนส่งคลังสินค้าแห่งนครหนานหนิงซึ่งเป็นศูนย์กลาง โดยการสร้างเครือข่ายเพื่อให้บริการด้านคมนาคมขนส่งคลังสินค้าโดยตรงแก่กลุ่มประเทศสมาชิก ในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงรวมไปถึงอาเซียนและพื้นที่ภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน โดยนคร หนานหนิงอาศัย 3 เมืองชายฝั่งทะเล ได้แก่ เมืองเป่ย์ไห่ เมืองจินโจว และเมืองฝางเจิงก่า กับเมือง ด่านชายแดน คือ ด่านโหย่วอี้ เมืองผิงเสียง และด่านตงซิง เป็น เมืองริมชายฝั่งทะเลที่ไม่ได้อยู่ริม ชายฝั่งทะเลและ เมืองชายแดนที่ไม่ได้อยู่ริมชายแดน อันเป็นก้าวต่อไปของการสร้างท่าเรือไร้รั้ว ซึ่งการเป็นศูนย์กลางโครงข่ายดังกล่าวมีส่วนช่วยผลักดันให้นครหนานหนิงพัฒนาและเจริญเติบโต ขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งเป็นการแสดงบทบาทหน้าที่ของการเป็น “ประตูสู่อาเซียน” อย่างแท้จริงของ นครหนานหนิง ภายใต้แผนงานดังกล่าวรัฐบาลกลางและรัฐบาลเขตปกครองตนเองชนชาติจ้วงกวาง ลี จึงดำเนินนโยบายเชิงรุกขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมกับประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่ม แม่น้ำโขง รวมไปถึงแผนงานความร่วมมือในการพัฒนาและขยายเส้นทางคมนาคมของประเทศต่างๆ ในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

3. การพัฒนาเมืองเพื่อเป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อกับอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

รัฐบาลกลางและรัฐบาลมณฑลของจีน ได้กำหนดแผนการพัฒนามณฑลยูนนาน ทั้งในระดับมหภาคและในระดับจุลภาค ในระดับจุลภาคได้กำหนดการพัฒนาพื้นที่เมืองชายแดน จำนวน 2 แห่งคือ เมืองรุ่ยลี่ และด่านบ่อหาน ให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อกับอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (National Development and Reform Commission, 2010)

“เมืองรุ่ยลี่” ประตูสู่พม่าและเอเชียใต้ของจีน เมื่อยุคทศวรรษที่ 1990 “เมืองรุ่ยลี่” ได้กลายเป็นเมืองชายแดนที่เปิดสู่ต่างประเทศ ซึ่งมีความสำคัญเทียบเท่ากับเมืองดิดริมทะเลทาง ภาคตะวันออกของจีนที่มีการ ติดต่อกับต่างประเทศ เมืองรุ่ยลี่มีพรมแดนติดกับประเทศพม่า เป็นจุด สุดท้ายของเส้นทางหลวงหมายเลขที่ 320 เส้นทางหลวงหางโจว - รุ่ยลี่ โดยเส้นทางช่วงระหว่าง เมืองหมางซื่อ ถึงเมืองรุ่ยลี่ มีรถยนต์เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นเส้นทางชายแดนที่มียานพาหนะมากเป็น อันดับที่ 1 ของจีน และมีปริมาณผู้ผ่านเข้า - ออกประเทศ มากเป็นอันดับที่ 3 ของจีน (สำนักงาน ส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ นครเจิ้งตู, 2554)

โครงการก่อสร้างเส้นทางรถไฟและเส้นทางด่วนไป ยังเมืองรุ่ยลี่ในระยะสุดท้าย จะเริ่มต้นภายในปี ค.ศ.2010 และจะสร้างเสร็จสิ้นเรียบร้อยก่อนช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ปี ค.ศ. 2011 - 2015 ในอนาคตหลังจากที่เส้นทางรถไฟ และเส้นทางด่วนที่เชื่อมต่อไปยังเมืองรุ่ยลี่ ก่อสร้างเสร็จสิ้นแล้ว ก็จะทำให้เมืองรุ่ยลี่กลายเป็น “ประตูสู่ต่างประเทศทางภาคตะวันตกของมณฑลยูนนาน” ซึ่งเชื่อมต่อกับประเทศพม่า และสามารถ ผ่านเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียใต้และมหาสมุทรอินเดียได้ (สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ นครเฉิงตู. 2554)

“ด่านบ่อหาน” สะพานสู่อาเซียนของจีน ด่านบ่อหานตั้งอยู่ในอำเภอเหมิงล่า เขตสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน อยู่ติดกับด่านบ่อเต็นของลาว ซึ่งเป็นด่านทางบกระดับประเทศ ของจีน ที่เปิดสู่ประเทศลาวและกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งยังเป็นด่านสำคัญ ในเส้นทางหลวงคุนหมิง - กรุงเทพฯ ด้วย จึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากในด้านการขนส่งระหว่าง มณฑลยูนนานกับกลุ่มประเทศ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ “ด่านบ่อหาน” เป็นด่านที่สำคัญแห่งหนึ่งของมณฑลยูนนาน ซึ่งเปรียบเสมือนสะพานที่เชื่อมต่อระหว่างมณฑลยูนนานกับประเทศลาว อีกทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นให้มณฑลยูนนานมีโอกาสพัฒนากลายเป็น “ป้อมปราการ ด่านแรกในภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน” ที่เปิดออกสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขงอีกด้วย (สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ นครเฉิงตู. 2554)

2. ปัจจัยด้านพลังงาน

จีนเป็นประเทศที่ต้องการใช้พลังงานในอัตราที่สูงมาก ดังนั้นจึงต้องหาแหล่งพลังงานทดแทนเพื่อตอบสนองการบริโภคภายในประเทศ นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2008 จีนใช้พลังงานมากเป็นอันดับที่ 2 ของโลกรองจากสหรัฐอเมริกา (International Rivers. 2008) ปัจจัยด้านความต้องการ และเสริมสร้างความมั่นคงทางพลังงาน เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งเสริมให้จีนพยายามเข้ามา มีบทบาทและปฏิสัมพันธ์ในด้านเศรษฐกิจการเมืองในแม่น้ำโขงมากขึ้น เพราะรัฐบาลกลางของจีน เล็งเห็นถึงผลประโยชน์จากการใช้แม่น้ำโขงเพื่อการพลังงาน

รัฐบาลกลางของจีนที่ปักกิ่งให้ความสำคัญแก่แม่น้ำสาขานี้ ควบคู่กันไปกับการให้ความสำคัญแก่มณฑลยูนนาน เนื่องจากมีภูมิประเทศที่เหมาะสม เพราะเป็นทางผ่านของต้นน้ำของแม่น้ำโขง แม่น้ำสาละวิน แม่น้ำอิระวดี แม่น้ำแยงซี แม่น้ำฉู (โขง) และแม่น้ำแดงของเวียดนาม ซึ่งต่างก็มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาสูงในทิเบตและชิงไห่ และในฐานะที่แม่น้ำล้านช้าง-แม่โขงสามารถ เชื่อมโยงจีนเข้ากับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เฉพาะยูนนานเพียงมณฑลเดียวก็มีศักยภาพในการสร้าง โครงการเขื่อนผลิตไฟฟ้าขนาดกลางและขนาดใหญ่เป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 24 ของการผลิต กระแสไฟฟ้าทั้งประเทศ (Dore, Xiaogang and Li. 2007) และยูนนานเป็นด่านหน้าที่มีพรมแดน ติดต่อกับพม่า ลาว และเวียดนาม ด้วยภูมิประเทศที่เหมาะสมการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากเขื่อนจึงถูก

กำหนดเป็นยุทธศาสตร์หลักในแผนการพัฒนามณฑลยูนนาน ในประเด็นนี้ทั้งเนื่องจากเศรษฐกิจยูนนานขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้ความต้องการใช้ไฟฟ้าขยายตัวสูงกว่าการคาดการณ์ ส่งผลให้ขาดแคลนไฟฟ้าในบางช่วง และทางการต้องหยุดจ่ายไฟฟ้าในบางวัน อย่างไรก็ตาม ก่อนทุกครั้งที่ยุคจ่ายไฟฟ้า จะแจ้งให้ทราบล่วงหน้าประมาณ 7- 15 วัน เพื่อให้เวลาผู้ประกอบการปรับตัว (Dore, Xiaogang and Li. 2007)

เดิมทีการขนส่งพลังงาน จีนพึ่งพิงช่องแคบมะละกาเป็นหลัก แต่ต่อมาเมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในหมู่เกาะชาวอินโดนีเซียและปัญหาโจรสลัดในบริเวณดังกล่าว อีกทั้งสหรัฐอเมริกา อินเดีย และรัสเซียได้ส่งเรือลาดตระเวนในพื้นที่ดังกล่าว ส่งผลให้รัฐบาลจีนกังวลต่อสถานภาพความมั่นคงทางพลังงานซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีน ทำให้จีนเริ่มหันเหความสนใจเรื่องการขนส่งพลังงานโดยการสร้างท่อขนส่งน้ำมันจากเมืองท่าชิตะเวในพม่า เข้าสู่ครกุนหมิง เมืองหลวงของยูนนานทางตอนใต้ของจีน อีกทั้งยังเป็นการรองรับการขนถ่ายพลังงานจากตะวันออกกลางแหล่งพลังงานหลักของโลกและแอฟริกาแหล่งพลังงานใหม่ที่จีนพยายามเสริมสร้างบทบาทมากขึ้น

2.1 การสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำโขง

จีนเป็นประเทศที่มีเขื่อนมากที่สุดในโลก จากจำนวนเขื่อนขนาดใหญ่ที่ก่อสร้างแล้วราว 45,000 แห่งทั่วโลก คณะกรรมการเขื่อนโลก (World Commission on Dams : WCD) ระบุว่า มีเขื่อนครึ่งหนึ่งอยู่ในประเทศจีน หรือประมาณ 25,800 แห่ง แต่ประเทศจีนยังมีแผนขยายการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำเพิ่มขึ้นกว่าสองเท่าจากกำลังผลิตปัจจุบัน เป็น 250,000 เมกกะวัตต์ ภายในปี ค.ศ. 2020 เท่ากับว่ามีโครงการเขื่อนอีกมากมายที่กำลังจะกั้นแม่น้ำที่เหลืออยู่เพียงไม่กี่สายในประเทศจีน (International Rivers. 2008)

พลังงานนอกจากจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนอุตสาหกรรมและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนแล้วในแผนงานของคณะกรรมการปฏิรูปและพัฒนา (State Reform and Development Commission : SRDC) องค์หลักของรัฐบาลที่ทำหน้าที่วางแผนผลิตไฟฟ้า ระบุว่า ศักยภาพในการผลิตไฟฟ้าของมณฑลยูนนานที่มีมากกว่าประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง จะส่งผลให้มณฑลยูนนานจะก้าวขึ้นมาเป็นผู้ส่งออกพลังงานรายใหญ่ในประเทศจีนไปยังมณฑลอื่นๆ ที่มีความต้องการไฟฟ้า รวมถึงการส่งออกไฟฟ้าไปยังประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Dore. 2007 : 22-28)

แผนการผลิตไฟฟ้าปริมาณมหาศาลของรัฐบาลจีน ทำให้มณฑลต่างๆ ในภาคตะวันตกของจีน หรือ Western Regions รวมทั้งยูนนานมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะแหล่งผลิตพลังงาน ดังที่ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชียได้ระบุในรายงานว่า “ความต้องการพลังงานที่เพิ่มขึ้นเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน โดยเฉพาะในภาคตะวันตก” (Asian

Development Bank. 2010) และได้ประเมินไว้ว่าในปี ค.ศ.1999 มณฑลตะวันตกของจีนเหล่านี้มีประชากรเพียงร้อยละ 28.8 ของประชากรทั้งประเทศ มีพื้นที่ครอบคลุมถึงร้อยละ 61.9 แต่มีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมเพียงร้อยละ 15.8 รัฐบาลกลางจีนจึงมีแผนยุทธศาสตร์พัฒนาภาคตะวันตก 20 ปี (Western Region Development Strategy 2000-2020) ออกมาเมื่อปี ค.ศ. 2000 โดยระบุว่ามีความหมายเพื่อจัดความยากจนและพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ดังกล่าว กล่าวได้ว่าการพัฒนาพลังงานในมณฑลยูนนานได้รับแรงผลักดันจากทั้งผู้กำหนดนโยบายระดับประเทศ หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น บริษัทก่อสร้าง และนักการเงินและนักธุรกิจที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันโครงการเขื่อนแม่น้ำโขงในจีนแทบทั้งหมดอยู่ภายใต้ “สิทธิการพัฒนาแม่น้ำหลานชาง” ของบริษัทพลังงานระหว่างประเทศหัวนิง (Huaneng Power International-HPI) ซึ่งเป็นหนึ่งในบริษัทยักษ์ใหญ่ด้านพลังงานของจีน ข้อมูลของหนังสือพิมพ์ไชน่าเดลีระบุว่า บริษัทหัวนิงมีการจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ทั้งในตลาดหลักทรัพย์ฮ่องกงและตลาดหลักทรัพย์นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา โดยเป็นบริษัทที่มีมูลค่าทรัพย์สินสูงเป็นอันดับที่ 38 ในตลาดหลักทรัพย์ฮ่องกง (Xinhua News Agency. 2010)

บริษัทพลังงานระหว่างประเทศหัวนิง ได้ก่อตั้งบริษัทลูกเพื่อก่อสร้างและดำเนินการเขื่อนบนแม่น้ำโขงในจีน คือบริษัทผลิตพลังงานไฟฟ้าจากแม่น้ำหลานชางแห่งยูนนาน (Yunnan Huaneng Lancangjiang Hydropower Company : YHLHC) โดยบริษัทพลังงานระหว่างประเทศหัวนิงเป็นผู้ถือหุ้นหลัก (ร้อยละ 56) ร่วมทุนกับอีก 2 บริษัท ได้แก่ บริษัทเพื่อการลงทุนและพัฒนาแห่งยูนนาน (Yunnan Development Investment Company) และ บริษัทเพื่อการลงทุนฮ่องกงต้า (Hongta Investment Company) เงินทุนที่ใช้ในการก่อสร้างเขื่อนเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากแหล่งทุนในประเทศจีน เช่นกรณีการก่อสร้างเขื่อนเจียวหวาน ซึ่งสำนักข่าวซินหัวของจีน (Xinhua News Agency) รายงานเมื่อปี ค.ศ. 2003 ว่า บริษัทผลิตพลังงานไฟฟ้าจากแม่น้ำหลานชางแห่งยูนนาน ได้กู้ยืมเงินจำนวน 25,000 ล้านหยวน จาก 3 แหล่งทุนหลักซึ่งล้วนเป็นธนาคารวิสาหกิจของรัฐบาลจีน คือ ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศจีน (China Development Bank), ธนาคารเพื่อการก่อสร้างแห่งประเทศจีน (Construction Bank of China) และธนาคารเพื่อการพาณิชย์และอุตสาหกรรมแห่งประเทศจีน (Industrial and Commercial Bank of China) ซึ่งเพียงพอต่อการก่อสร้างทั้งโครงการที่มีมูลค่าทั้งสิ้นในขณะนั้น 27,700 ล้านหยวน (Xinhua News Agency. 2010) ธนาคารทั้ง 3 แห่งล้วนแล้วแต่เป็นธนาคารวิสาหกิจของรัฐบาลจีน

เนื่องจากเขื่อนบนแม่น้ำโขงในจีนล้วนเป็นของบริษัทเอกชน มีการบริหารจัดการที่ค่อนข้างเป็นอิสระจากการกำกับดูแลของรัฐบาล จึงพบว่าเมื่อประเทศทำนน้ำหรือชุมชนที่เดือดร้อนจากเขื่อนทวงถามข้อมูลจากรัฐบาลจีนก็จะไม่ได้รับคำตอบหรือการตอบสนอง ทุกโครงการก่อสร้างเขื่อนของจีนดังกล่าวไม่เพียงจะมีเป้าหมายเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าและตอบสนองน้ำให้กับพื้นที่

การเกษตรเท่านั้น หากแต่ยังมีเป้าหมายเพื่อรองรับการเดินเรือขนส่งสินค้าและโดยสารจากท่าเรือ
ชื่อเหมาลงมาที่สามเหลี่ยมทองคำไปจนถึงแขวงหลวงพระบางในลาวให้สามารถใช้งานได้ตลอดทั้งปี

ตาราง 6 รายละเอียดเขื่อนของจีนที่สร้างบนแม่น้ำโขง

โครงการสร้าง เขื่อนบนแม่น้ำ โขงในประเทศ จีน เขื่อน	ความจุ (ล้าน ลบ.ม.)	กำลังผลิต ติดตั้ง (MW)	พื้นที่น้ำท่วม (ไร่)	จำนวน ประชากร ที่ต้องอพยพ	ความสูงของ เขื่อน (เมตร)	สถานะ
1. กงกว่อเฉียว (Gongguoqiao)	510	750	2,144	4,596	130	ระหว่าง การก่อสร้าง
2. เซี่ยววาน (Xiaowan)	14,560	4,200	23,200	32,737	300	ก่อสร้าง แล้วเสร็จ
3. ม่านวาน (Manwan)	920	1,500	2,594	3,513	126	ก่อสร้าง แล้วเสร็จ
4. ด้าเส้าซาน (Dachaoshan)	890	1,350	5,163	6,100	118	ก่อสร้าง แล้วเสร็จ
5. นู้อาจู (Nuozhadu)	22,400	5,500	28,175	23,826	254	ระหว่าง การก่อสร้าง
6. จิงหง (Jinghong)	1,233	1,500	3,188	2,264	118	ก่อสร้าง แล้วเสร็จ
7. กันลันบา (Ganlanba)	-	250	75	58	-	ออกแบบ
8. เม่งซง (Mengsong)	-	600	363	230	-	ออกแบบ
รวม		15,650	64,902	73,324		

ที่มา : (Yunnan Bureau of Statistics. 2008)

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา นอกจากรัฐบาลจีนจะสนับสนุนผ่านการให้เงินกู้โดยธนาคารวิสาหกิจของรัฐให้แก่บริษัทเอกชนเข้ามารับสัมปทานสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงแล้ว รัฐบาลกลางของจีนได้มีนโยบายสนับสนุนให้กลุ่มอุตสาหกรรมพลังงานและอุตสาหกรรมเขื่อนสัญชาติจีน ซึ่งเป็นบริษัทภาคเอกชนที่อยู่ภายใต้การสนับสนุนจากรัฐบาลจีน ออกไปลงทุนในโครงการเขื่อนนอกประเทศ โดยเฉพาะในประเทศแถบทวีปแอฟริกา และอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง องค์การแม่น้ำระหว่างประเทศ (International Rivers) ระบุว่า ในปี ค.ศ. 2007 มีบริษัทสัญชาติจีนลงทุนในโครงการเขื่อนขนาดใหญ่ 97 แห่ง ใน 39 ประเทศทั่วโลก (International Rivers. 2008) โดยเฉพาะในแถบแอฟริกา เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ละตินอเมริกา ยุโรปตะวันออก และตะวันออกกลาง

เฉพาะในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ลาว เวียดนาม กัมพูชา และพม่า มีโครงการเขื่อนที่ลงทุนโดยบริษัทจีนสูงถึง 52 โครงการ จาก 21 บริษัท (ดูรายละเอียดในตาราง 000) ล่าสุดเมื่อกลางปี ค.ศ.2008 บริษัทพลังงานระหว่างประเทศหัวนิง เจ้าของเขื่อนทั้งหมดบนแม่น้ำโขงในจีน ได้ลงนามกับบริษัทของพม่าเพื่อร่วมพัฒนาเขื่อนผลิตไฟฟ้าบนแม่น้ำสาละวินในพม่า นอกจากนี้แม่น้ำโขงแล้วจีนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานน้ำในแม่น้ำสายต่างๆรอบอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

เกี่ยวกับประเด็นนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชีระ นุชเปี่ยม (สัมภาษณ์ : 2553) ผู้ประสานงานโครงการเอเชีย-ยุโรปศึกษา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กล่าวว่า “การบริโภคพลังงานไฟฟ้าในจีนเพิ่มสูงขึ้นมาก รัฐบาลจีนจำเป็นต้องหาทางออกในเรื่องนี้ รัฐบาลจีนเห็นว่าแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้าราคาถูกและได้ปริมาณมากคือ ไฟฟ้าจากพลังน้ำ การสร้างเขื่อนของจีนจึงได้เริ่มต้นขึ้นทั้งในแม่น้ำสาขาภายในจีนเอง และรวมไปถึงแม่น้ำนานาชาติ หรือแม่น้ำโขง นอกจากนี้ยังได้ส่งบริษัทของจีนออกไปลงทุนและแสวงหาพลังงานในประเทศต่างๆอีกด้วย การเข้ามาของจีนในกลุ่มน้ำโขงปัจจัยด้านความต้องการแสวงหาพลังงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดรัฐบาลจีนได้ดี”

หนึ่งในบรรดาหน่วยงานของจีนที่มีส่วนผลักดันการออกไปลงทุนนอกประเทศ ได้แก่ สภาไฟฟ้าจีน (China Electricity Council) โดยจัดประชุมและเวทีต่างๆ ระหว่างบริษัทของจีนกับรัฐบาลและบริษัทจากประเทศต่างๆ เพื่อเป็นเวทีเจรจาการลงทุน การลงทุนโดยบริษัทจีนใช้เงินลงทุนจากประเทศจีนเอง โดยมีธนาคารนำเข้าส่งออกของจีน (China Export-Import Bank) เป็นผู้ให้กู้ยืมสำหรับการสร้างเขื่อนรายใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก (International Rivers. 2008)

นอกจากนี้รัฐบาลจีนยังปล่อยเงินกู้แก่รัฐบาลประเทศต่างๆ เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเขื่อนด้วยเช่นกัน เป็นที่สังเกตว่า ประเทศที่บริษัทจีนเข้าไปลงทุนสร้างเขื่อนนั้น ส่วนใหญ่เป็นประเทศที่ประชาชนไม่มีสิทธิเสรีภาพที่จะมีส่วนร่วมในโครงการขนาดใหญ่ที่จะส่งผล

กระทบต่อชีวิตตนเอง เช่น พม่า ลาว เวียดนาม กัมพูชา และมีแนวโน้มว่าโครงการเขื่อนของจีน จะสร้างผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยที่บริษัทจีนไม่ต้องรับผิดชอบแต่อย่างใด

ตาราง 7 รายชื่อบริษัทจีนที่เข้าไปสร้างเขื่อนในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง

เขื่อน/โครงการสร้าง	บริษัทจากประเทศจีน
1. กัมพูชา	
Kamchay (in Kampot)	Sinohydro Corp.
Kirirom (Kampong Speu)	-
Steung Russei Chrum	China Yunnan Corporation for International Techno-Economic Cooperation
Steung Ta Tai	China Yunnan Corporation for International Techno-Economic Cooperation
Ganzai	Sinohydro Corp.
Songbo	China Southern Power Grid Co.
Chai-a-Run	China Southern Power Grid Co.
Sambo district in Kratie province (on mainstream Mekong River)	Guangxi Grid (Guangxi Power Industry Surveying and Design Institute - design only)
Stung Cheay Areng	Guangxi Grid (Guangxi Power Industry Surveying and Design Institute - design only)
Steung Atai (Koh Kong province)	China Yunnan Corporation for International Techno-Economic Cooperation
Transmission lines from Steung Atai	Yunnan Southeast Asia Economy and Technology Investment Industrial Co. Ltd.
2. ลาว	
Nam Lik I/II (near Vientiane)	China International Water and Electric Corporation (CWE)
Nam Mo	Sinohydro Corp.
Nam Ou 8	Sinohydro Corp.

ตาราง 7 (ต่อ)

เขื่อน/โครงการสร้าง	บริษัทจากประเทศจีน
Nam Tha 1	China Southern Power Grid
Nam Beng	China Electrical Equipment Corp.
Nam Khan 2	Sinohydro Corp.
Nam Khan 3	Sinohydro Corp.
Pak Beng (on Mekong River)	Datang International Power Generation Co. Ltd. + China Electrical Equipment Corp.
Paklai Hydroelectric Power Project, Xayaboury province	Sinohydro Corp. + China National Electronics Import and Export Corporation
Nam Nguem 5	Sinohydro Corp.
Kelongtaifan	Sinohydro Corp.
รวม 11 โครงการ	
3. พม่า	
Tasang Dam	China Gezhouba (Group) Corporation (CGGC)
Piaoliang	China Gezhouba (Group) Corporation (CGGC)
Yeywa	Sinohydro Corp., China Gezhouba (Group) Corporation (CGGC), International Trust and Investment Corporation (CITIC), Technology Company Ltd., China National Heavy Machinery Corporation (CHMC)
Shweli I, II & III Cascade	Sinohydro Corp., Yunnan Joint Power Development Company Ltd (Yunnan Power Grid Corporation + Yunnan Huaneng Lancang River Hydropower Company Ltd. + Yunnan Machinery & Equipment Export & Import Company

ตาราง 7 (ต่อ)

เขื่อน/โครงการสร้าง	บริษัทจากประเทศจีน
Upper Thanlwin (confluence of Nanka and Nanlei Rivers)	Yunnan Power Grid Corporation, Farsighted Investment Group, the Gold Water Resources Group Company
Thapanseik River (Kanbalu, Sagaing Division)	Sinohydro Corp., China International Trust and Investment Corporation (CITIC)
Mone power plant (in Sedoktara, Magway division)	Sinohydro Corp., China International Trust and Investment Corporation (CITIC)
Hatgyi (Salween River)	Sinohydro Corp.
Paunglaung	Sinohydro Corp. + Yunnan Machinery and Equipment Import and Export Co. (YMEC)
Upper Paunglaung	Yunnan Machinery and Equipment Import and Export Co. (YMEC), General Installation Company of China Water Conservancy and Hydropower (GICCWCH), China National Heavy Machinery Corporation (CHMC)
Myitsone (Irrawaddy River confluence)	China Power Investment Corporation (CPI)
N'mai Hka and Mali Hka cascade, Kachin State (near Yunnan border) – 6 in total	China Power Investment Corporation (CPI)
Kyeeon Kyeewa (Mon River, a tributary of Irrawaddy River)	China Power Investment Corporation (CPI), Guangdong New Technology Import Export Zhuhai Co.
Baoshan power grid supply myitkyina, Kachin State through Tengchog, Yunnan	Yunnan Power Grid Company

ตาราง 7 (ต่อ)

เขื่อน/โครงการสร้าง	บริษัทจากประเทศจีน
transmission line and sub-stations between Yangon and Yeji	Central China Grid Company
Taping River	Central China Grid Company
Kabaung	China National Heavy Machinery Co.
รวม 24 โครงการ	
4. เวียดนาม	
Transmission line Lao Cai - Yen Bai - Viet Tri	Yunnan Power Grid Corporation
Transmission line from Hong He - Soc Son	Yunnan Power Grid Corporation
Transmissino line Wenshan-Ha Giang	China Southern Power Grid
Xiao Zhong River	Sino-Vietnamese Electricity Investment Corporation
Kong Giang 2	Guangxi Grid
Bao Loc	Guangxi Grid
รวม 6 โครงการ	
รวมโครงการเขื่อนทั้งสิ้น 52 โครงการ เป็นบริษัทสัญชาติจีนทั้งหมด 21 แห่ง	

ที่มา : (Noam and Deetes. 2007)

2.2 การสร้างท่อส่งน้ำมัน

เดิมทีการขนส่งพลังงาน จีนพึ่งพิงช่องแคบมะละกาเป็นหลัก แต่ต่อมาเมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในหมู่เกาะชาวอินโดนีเซียและปัญหาโจรสลัดในบริเวณดังกล่าว อีกทั้งสหรัฐอเมริกา อินเดีย และรัสเซียได้ส่งเรือลาดตระเวนในพื้นที่ดังกล่าว ส่งผลให้รัฐบาลจีนกังวลต่อสถานการณ์ความมั่นคงทางพลังงานซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีน รัฐบาลจีนเล็งเห็นความสำคัญในพื้นที่ชายฝั่งทะเลในภาคตะวันตกของประเทศพม่าซึ่งติดต่อกับทะเลอันดามันในอาณามหาสมุทรอินเดีย ดังนั้นรัฐบาลจีนโดยมณฑลยูนนานจึงได้มีแผนการก่อสร้างเส้นทางหลวงที่เชื่อมเข้าสู่ประเทศพม่า 3 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางสายเหนือ เส้นทาง

สายกลาง และเส้นทางสายใต้ โดยในเบื้องต้นมณฑลยูนนานได้ตัดสินใจเริ่มก่อสร้างเส้นทางสายใต้ก่อน ซึ่งเป็นทิศทางเดียวกับ “ท่อส่งน้ำมันจีน - พม่า”

ภาพประกอบ 8 แนวการสร้างท่อส่งน้ำมันจีน-พม่า ผ่านมณฑลยูนนาน

เมื่อปี ค.ศ. 2003 ประเทศจีนได้มีแนวคิดการสร้างเส้นทางขนส่งพลังงาน 3 เส้นทางสำคัญซึ่งเป็นเส้นทางขนส่งพลังงานสายยุทธศาสตร์ของจีน เพื่อลดการพึ่งพาช่องแคบมะละกา (สุรัชย์ ศิริไกร. 2552) ได้แก่

1. เส้นทางขนส่งพลังงานจีน - รัสเซีย ณ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน
2. เส้นทางขนส่งพลังงานจีน - เอเชียกลาง ณ ภาคตะวันตกของจีน
3. เส้นทางขนส่งพลังงานจีน - พม่า ณ ภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน

อย่างไรก็ตาม โครงการเส้นทางขนส่งพลังงานจีน - พม่า (ท่อส่งน้ำมันจีน - พม่า) ได้ประสบผลสำเร็จ เมื่อปี ค.ศ. 2006 โดยสัญญาระหว่างจีนกับพม่าได้ระบุว่า ท่อส่งน้ำมันจีน - พม่าจะเริ่มต้นจากพื้นที่ริมทะเลทางตะวันตกของพม่า ซึ่งตัดผ่านรัฐยะไข่ เขตมาเกว เขตมณฑลทะเลย์ รัฐฉานและเข้าสู่ประเทศจีนที่เมืองรุ่ยลี่ ของเขตปกครองตนเองเต๋อหง ตัดผ่านเมืองเป่าซาน เมืองต้าหลี่ เขตฉู่ตง และสิ้นสุดที่นครคุนหมิง

เกี่ยวประเด็นด้านความมั่นคงทางพลังงาน วรศักดิ์ มหัทธโนบล (สัมภาษณ์ : 2552) อาจารย์ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่า “จีนเป็นกังวลต่อสถานการณ์ความรุนแรงในตะวันออกกลาง การขยายอิทธิพลของอินเดีย ในมหาสมุทรอินเดียและการมีบทบาทของออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกาในช่องแคบมะละกา พลังงานโดยเฉพาะน้ำมันซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจำเป็นต้องพึ่งพาเส้นทางเหล่านี้ในการลำเลียง หากจีนไม่แก้ไขปัญหานี้ความมั่นคงทางพลังงานของจีนจะได้รับผลกระทบกระเทือนหากเกิดเหตุการณ์หรือสถานการณ์รุนแรงในเส้นทางดังกล่าว ท่อส่งน้ำมันจีน - พม่าที่อยู่ในพื้นที่ของประเทศพม่ามีความยาวรวม 771 กิโลเมตร โดยโครงการท่อส่งน้ำมันเฟส 1 ได้ถูกออกแบบให้มีปริมาณการส่งน้ำมันได้สูงถึงปีละ 12 ล้านตัน (หากการก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์ จะสามารถส่งน้ำมันได้ถึงปีละ 22 ล้านตัน) ทั้งนี้ ท่อส่งน้ำมันจีน - พม่าได้ส่งเสริมให้นครคุนหมิง พัฒนากลายเป็นศูนย์กลางพลังงานแห่งใหม่ของ ประเทศจีน โดยเมื่อเดือน ตุลาคม ค.ศ. 2009 นครคุนหมิงได้ลงทุน 280 ล้านดอลลาร์ในการก่อสร้างคลังน้ำมันที่สามารถเก็บน้ำมันได้ 150,000 ลูกบาศก์เมตร ณ เขตกวานตู นครคุนหมิง รัฐบาลจีนได้ให้ความสำคัญในการศึกษาและวิจัย ในด้านพลังงานเป็นอย่างมาก”

พลังงานนับเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของจีน โครงการท่อส่ง น้ำมันจีน - พม่า เป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จในเบื้องต้นเกี่ยวกับช่องทางเชื่อมต่อสู่นานาชาติของ ภูมิภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน โดยใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงเป็นทางผ่านและ ยังเป็นหลักประกันทางด้านความมั่นคงทางพลังงานที่สำคัญของจีน ซึ่งนอกจากนี้จะสามารถช่วยให้ มณฑลยูนนานมีโอกาสเติบโตและพัฒนาได้มากยิ่งขึ้นอีกด้วย

3. ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ

นับตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1990 จีนได้เริ่มเข้าไปสำรวจและลงทุนกิจการเหมืองแร่ ในประเทศต่างๆรอบกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง โดยเฉพาะภายหลังสถานการณ์ความขัดแย้ง ทางการเมืองในประเทศเช่นใน เวียดนาม ลาว และกัมพูชา เริ่มสงบลง ภายหลังสงครามประเทศ ในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรและวัตถุดิบจำนวนมาก จีนได้ เล็งเห็นถึงความจำเป็นในการนำเข้าทรัพยากรธรรมชาติ เช่น สินแร่โลหะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแร่เงิน แร่อะลูมิเนียม บอแรกไซด์ และทองคำ เพื่อใช้เป็นปัจจัยสนับสนุนและส่งเสริมการเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจของจีน

การเข้าไปมีบทบาทด้านการพัฒนาและสำรวจทรัพยากรธรรมชาติของจีนในอนุภูมิภาค กลุ่มแม่น้ำโขงนั้น เป็นการดำเนินงานโดยบริษัทเอกชนของจีน เช่น บริษัททรัพยากรจีน-ออสเตรเลีย (ลาว) (Sino-Australian Resources (Laos) Co.) ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างเขื่อนในอนุภูมิภาค กลุ่มแม่น้ำโขง โดยอาจเป็นบริษัทลูกหรือบริษัทในเครือขายเดียวกัน บริษัทจากจีนจำนวนมากได้รับ

สัมปทานเหมืองแร่ในภาคกลางและภาคใต้ของลาว ที่ราบสูงภาคกลางของเวียดนาม และภาคตะวันตกเฉียงเหนือของกัมพูชา เดิมที่จีนนำเข้าทรัพยากรและสินแร่จำนวนมากมาจากออสเตรเลีย แต่ด้วยอุตสาหกรรมที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของจีนการหาแหล่งวัตถุดิบเพื่อสำรองจึงมีความจำเป็นต้องนำเข้าจากแหล่งทรัพยากรอื่นๆ (Lazarus. 2009)

กรณีตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดในเวลานี้ก็คือลาว ซึ่งรัฐบาลของประเทศนี้ก็ได้อนุญาตสัมปทานในโครงการต่างๆ แก่กลุ่มลงทุนจากต่างประเทศไปแล้วอย่างมากมาย เช่นการให้สัมปทานกับกลุ่มบริษัทอะลูมิเนียมจีน-ลาว (Sino-Lao Aluminum Corporation) จากจีนที่ได้ประกาศการลงทุนในมูลค่ารวมกว่า 4,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อดำเนินการขุดค้นแร่บ็อกไซต์ในแขวงจำปาสัก พร้อมด้วยการก่อสร้างโรงงานผลิตอะลูมิเนียมและโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยถ่านลิกไนต์ที่แขวงอัตตะปือในภาคใต้ของลาว ถิ่นนี้เป็นกรณีที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการที่ต่างชาติได้หลั่งไหลเข้าไปลงทุนในอุตสาหกรรมพลังงานและเหมืองแร่ในลาวที่เพิ่มมากขึ้นได้อย่างชัดเจนแน่นอนว่าการที่ต่างชาติได้หลั่งไหลเข้าไปลงทุนในลาวเช่นนี้ก็ย่อมจะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมั่นของต่างชาติที่มีต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในลาวเป็นอย่างมากด้วยเช่นกัน กล่าวสำหรับโครงการลงทุนของกลุ่มบริษัทอะลูมิเนียมจีน-ลาว (Sino-Lao Aluminum Corporation) นั้น ได้ประมาณการว่าจะสามารถขุดค้นแร่บ็อกไซต์เพื่อนำมาผลิตโลหะอะลูมิเนียมได้ถึง 5 แสนตันต่อปี ส่วนการขุดค้นถ่านลิกไนต์ก็จะทำให้สามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้มากถึง 1,320 เมกะวัตต์ ยิ่งไปกว่านั้น ผลจากการสำรวจหาแหล่งแร่บ็อกไซต์ในเขตแขวงจำปาสักในช่วงที่ผ่านมาก็ยังพบด้วยว่ามีปริมาณแร่บ็อกไซต์อยู่อย่างหนาแน่นในพื้นที่กว้างกว่า 5 หมื่นเฮกตาร์ โดยยังไม่รวมไปถึงพื้นที่กว้างกว่า 7,000 ตารางกิโลเมตรในเขต 4 แขวงภาคใต้ของลาว คือ แขวงจำปาสัก สาละวัน เขกองและอัตตะปือ ที่สำรวจพบว่าเป็นแหล่งแร่บ็อกไซต์ที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลกแต่อย่างใด (Lazarus. 2009)

ด้านท่าทีของรัฐบาลลาวต่อประเด็นการเข้ามาลงทุนและสำรวจทรัพยากรเหมืองแร่ของจีน Phaimany Xayvongsa (สัมภาษณ์ : 2553) อาจารย์ประจำและหัวหน้าสาขาวิชารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว กล่าวว่า “ทางการลาวถือว่าภาคอุตสาหกรรมขุดค้นเหมืองแร่ และภาคพลังงานไฟฟ้านี้จะมีส่วนอย่างสำคัญในการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ในอนาคตด้วยเป้าหมายที่จะนำพาประเทศชาติให้หลุดพ้นจากสภาพด้อยพัฒนา และยากจนอย่างยิ่งให้ได้ภายในปี ค.ศ. 2020” การลงทุนจากจีนจึงมีความสำคัญในด้านนโยบายและส่งผลต่อแผนการพัฒนาประเทศของรัฐบาลลาว

ผลจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภายในจีน เมืองทางตะวันตกมีความเจริญและพัฒนากลายเป็นฐานการผลิตเพื่อการส่งออกแห่งใหม่ ยุทธศาสตร์ของจีนในระดับประเทศและระดับมณฑลต่างเห็นร่วมกันว่า ประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงมีศักยภาพในการเป็นเส้นทาง

การค้าเพื่อส่งสินค้าของจีนไปต่างประเทศได้ ในขณะเดียวกันยังเป็นโอกาสในการเป็นทั้งตลาดการค้าและตลาดทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญสำหรับสินค้าจีนเช่นเดียวกัน การรักษาระดับต้นทุนการผลิตเพื่อคงศักยภาพในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของจีนจึงต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติจากอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง นโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาเศรษฐกิจของจีนตอนใต้จึงมุ่งเข้ามาลงทุนและพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ทั้งการขนส่งทางถนนและการขนส่งในระบบราง โดยมีเป้าหมายคือตลาดภายในประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งเศรษฐกิจกำลังเติบโต เช่น ไทย เวียดนาม และตลาดทรัพยากรธรรมชาติที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ เป้าหมายในระยะยาวเป็นการมองไปถึงการเปิดประตูสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยผ่านความร่วมมือเขตการค้าเสรีจีน-อาเซียน อีกเป้าหมายคือการเชื่อมโยงเส้นทางเหล่านั้นเข้ากับท่าเรือน้ำลึกของทุกประเทศในอนุภูมิภาคนี้และสร้างระบบขนส่งทางท่อของน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ เพื่อเป็นการประหยัดต้นทุนในการขนส่งสินค้าของจีน และยังเป็นการลดความเสี่ยงในการเดินเรือในทะเล ซึ่งในส่วนนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกับยุทธศาสตร์ความมั่นคงของประเทศจีน

4. ปัจจัยด้านเสถียรภาพการเมืองภายใน

รัฐบาลจีนประสบความสำเร็จอย่างสูงในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ นับตั้งแต่การปฏิรูปเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1979 เศรษฐกิจและการพัฒนาในทุกด้านของจีนเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ทว่าการพัฒนาและความเจริญเติบโตที่เกิดขึ้นนั้นเห็นผลประจักษ์ชัดเจนแต่เฉพาะพื้นที่เมืองชายฝั่งทะเลตะวันออกซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการประกาศเปิด “เขตเศรษฐกิจพิเศษ” (Special Economic Zone : SEZ) อาทิเช่น เมืองเซินเจิ้น (Shenzhen) เมืองช่านโถว (Shantou) เมืองจูไห่ (Zhuhai) ในมณฑลกวางตุ้ง และเมืองเซียเหมิน (Xiamen) ในมณฑลฝูเจี้ยน (ฮกเกี้ยน) ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ (สุรัชย์ ศิริไกร, 2552) ผู้นำจีนในยุคปฏิรูปจึงต้องการใช้เขตต่างๆ เหล่านี้ในการดึงดูดเงินลงทุน เทคโนโลยี ความเชี่ยวชาญทางวิชาการ และการบริหารจัดการจากต่างประเทศ มาพัฒนาจีนให้มีความทันสมัย รวมทั้งมีการส่งเสริมการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกในเขตเศรษฐกิจดังกล่าว เพื่อหารายได้เงินตราต่างประเทศ และเน้นมาตรการดึงดูดการลงทุนโดยตรงของต่างชาติ โดยให้สิทธิและเงื่อนไขพิเศษ เช่นการยกเว้นภาษีบางประเภท การสร้างระบบสาธารณูปโภคที่สะดวกเพื่อรองรับการผลิต การสร้างถนนหนทาง มีระบบโทรคมนาคม ตลอดไปจนถึงพลังงานไฟฟ้าอย่างทั่วถึง

อย่างไรก็ดี แม้ว่าแนวทางการปฏิรูปเศรษฐกิจของจีนจะเป็นปัจจัยทำให้เศรษฐกิจจีนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วภายในเวลาไม่ถึง 20 ปี หากแต่ความสำเร็จของการปฏิรูปดังกล่าวกลับกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ทางชายฝั่งตะวันออกของจีน และยังสามารถสร้างปัญหาที่สำคัญอื่นๆตามมาสรุปได้ดังนี้ (สุรัชย์ ศิริไกร, 2552)

1. ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันระหว่างภูมิภาคที่ขยายตัวมากขึ้น โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของชาวจีนรวย ตามแถบชายฝั่ง และชาวจีนยากจนที่อยู่ตอนในของประเทศ ซึ่งอาจจะสร้างปัญหาทางสังคมตามมา

2. ปัญหาช่องว่างในการบริหารจัดการทางธุรกิจ โดยเปรียบเทียบแล้ว มณฑลทางด้านตะวันออก มีการติดต่อกับต่างชาติมากกว่า จึงมีการบริหารจัดการทางธุรกิจที่เป็นสากล และการพัฒนาด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย ในขณะที่พื้นที่ด้านตะวันตกยังคงเป็นเศรษฐกิจที่พึ่งภาคเกษตร และผลิตอุตสาหกรรมหนักที่ยังคงมีความล่าช้าในทางด้านเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก

3. ปัญหาการแข่งขันและกีดกันระหว่างรัฐบาลในระดับท้องถิ่น (Local Protectionism) เนื่องด้วยระบบกระจายอำนาจการบริหาร จากส่วนกลาง (Decentralization) ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจตัดสินใจเชิงธุรกิจ ส่งผลให้รัฐบาลเหล่านั้นต่างกระตือรือร้นที่จะส่งเสริมหรือริเริ่มมาตรการดึงดูดการลงทุนต่างๆ เพื่อมาพัฒนาภูมิภาคของตน จนเกิดการแข่งขันกันเองในระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นอิสระไม่ขึ้นแก่กันและกัน และสามารถเป็นชนวนนำไปสู่ความขัดแย้งได้

4. ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นในการดำเนินนโยบายระดับมหภาค เนื่องจากการกระจายอำนาจให้แก่รัฐบาลท้องถิ่นในการจัดการด้านงบประมาณและด้านการคลัง และการเปิดโอกาสให้รัฐบาลเหล่านั้น สามารถจัดการกับพื้นที่เศรษฐกิจในท้องถิ่นของตน ในรูปแบบที่แยกย่อยมากมาย ภายใต้ชื่อต่างๆ เช่น เขตพัฒนาเศรษฐกิจขนาดเล็ก และพื้นที่การค้าเสรี เป็นต้น

พื้นที่เศรษฐกิจเหล่านี้มีขอบเขตอำนาจหน้าที่ ที่แตกต่างกัน มีความหลากหลายของมาตรการและกลยุทธ์ต่างๆ ในการจะนำมาใช้ดึงดูดเงินทุนต่างชาติ จนอาจจะกระทบนโยบายหรือมาตรการในระดับมหภาคของรัฐบาลกลาง เช่น การควบคุมเงินเพื่อ หากไม่สามารถนำมาใช้บังคับอย่างเข้มงวดในระดับภูมิภาค เนื่องด้วยความเป็น "พื้นที่พิเศษ" ทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นนั้นๆ ในที่สุด อาจจะกลายเป็นอุปสรรคต่อทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับมหภาคโดยรวมได้

5. ปัญหาความไม่พอใจของนักธุรกิจหรือวิสาหกิจจีนที่มีต่อมาตรการและสิทธิพิเศษต่างๆ ที่ทางการจีนนำมาใช้ดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ โดยที่นักธุรกิจจีนเหล่านี้กลับไม่ได้รับสิทธิพิเศษต่างๆ เหล่านั้น และเริ่มมีการเรียกร้องเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน ทำให้ต่อมาทางการจีนจึงต้องยอมเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการชาวจีน ได้รับสิทธิพิเศษในพื้นที่เศรษฐกิจได้เท่าเทียมกับต่างชาติและในปี 1995 ทางการจีนได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบภาษีให้เป็นระบบเดียวกันทั้งประเทศ ทำให้ความแตกต่างระหว่างความพิเศษ หรือไม่พิเศษของท้องถิ่นต่างๆ ลดน้อยลง

สืบเนื่องจากปัญหาต่างๆ ข้างต้น ตลอดจนรัฐบาลจีนในยุคต่อมาโดย นายจู หรง จี นายกรัฐมนตรีได้หันมาเน้นความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ตอนในทางตะวันตกของประเทศ

เพื่อบรรเทา ป้องกัน และลดปัญหาความแตกต่างของระดับการพัฒนาและระดับรายได้ จึงได้มีการกำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี ฉบับที่ 9 (1996-2000) ซึ่งถือเป็นแผนพัฒนาฉบับแรก ที่เริ่มให้ความสำคัญกับการปฏิรูปเศรษฐกิจไปสู่ภาคตะวันตก จนถึงแผนปัจจุบันฉบับที่ 12 (2011-2015) การพัฒนาทางเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วที่ผ่านมาภูมิภาคจีนตอน ในจัดเป็นพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจน้อยมาก แต่ด้วยความจำเป็นของปัญหา หากรัฐบาลกลางไม่เข้ามาให้ความสนใจพื้นที่เหล่านี้ ปัญหาอาจจะบานปลาย และสร้างภาระ ในการจัดสรรทรัพยากรของภาครัฐที่หนักหน่วงมากขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะปัญหาความไม่มี เสถียรภาพและความไม่สงบทางสังคม ที่สำคัญพื้นที่จีนตอนในมีประชากรที่เป็นชนกลุ่มน้อย (Minority) จำนวนมาก เช่น ในเขตปกครองตนเองทิเบต และเขตปกครองตนเองซินเจียง จึงถือเป็นพื้นที่สำคัญทางด้านยุทธศาสตร์ของการเงินในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ของประชากรทั้งประเทศ

การกำหนดแผนการพัฒนามณฑลยูนนานและเขตปกครองตนเองชนชาติจ้วงกวางสี นอกจากเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของทั้งสองพื้นที่แล้ว ในด้านมิติทางการเมืองภายในประเทศ รัฐบาล กลางพรรคคอมมิวนิสต์คำนึงถึงการพัฒนาที่สมดุล ลดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนา และสร้างความเสมอภาคและเท่าเทียมให้กับการพัฒนาภูมิภาคทุกส่วน การกระชับความสัมพันธ์และ เสริมสร้างบทบาทกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง จึงเป็นความมุ่งหวังที่จะทำให้พื้นที่ชายแดน ของจีนที่ถูกปิดกั้นจากการพัฒนาและการเข้าถึงจากโลกภายนอก ให้กลายเป็นประตูสู่การค้า การลงทุนนานาชาติ ดังนั้นเสถียรภาพและความมั่นคงภายในของจีนในประเด็นนี้จึงขึ้นกับ เสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงด้วย ท่ามกลางการแข่งขัน ทางเศรษฐกิจและบทบาทของจีนที่เพิ่มมากขึ้น แม้จะก่อให้เกิดปัญหาและความขัดแย้งในการพัฒนา และการลงทุนของจีนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง แต่ด้วยผลประโยชน์ที่จีนมีส่วนร่วมนี้การประสาน ประโยชน์ระหว่างจีนกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงย่อมมีความเป็นไปได้สูง トラバิด ที่เสถียรภาพของอนุภูมิภาคนี้ยังคงมีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการสร้างเสถียรภาพ ทางการเมืองของจีนในพื้นที่มณฑลตอนใต้

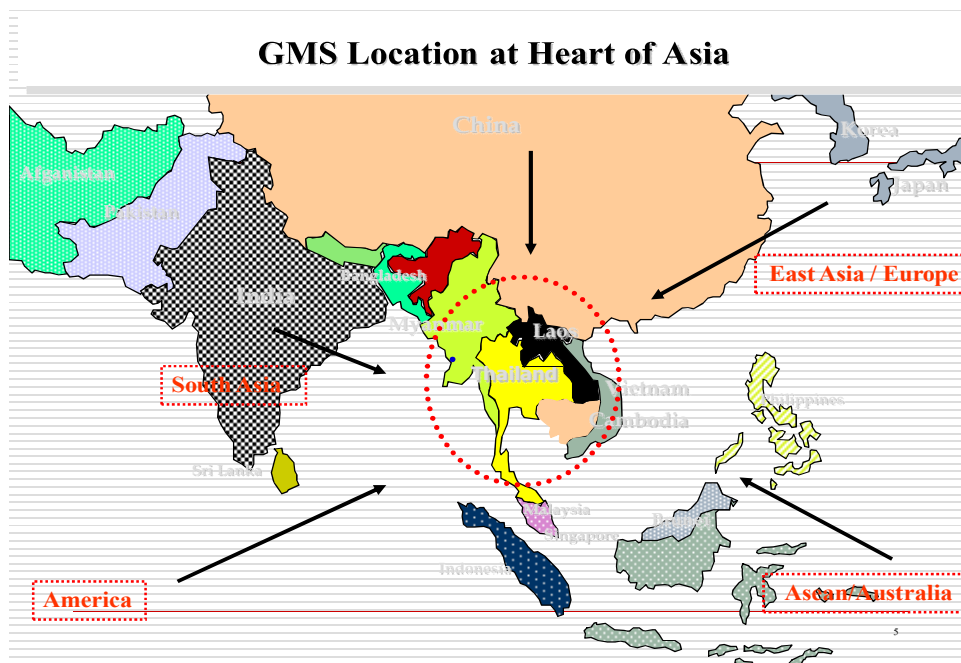
ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนในการกำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนต่อกลุ่มประเทศ อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงเป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีประวัติศาสตร์ของชาติพันธุ์ ต่างๆมายาวนาน ในยุคอาณานิคมโบราณการแข่งขันเชิงอำนาจซึ่งเกิดขึ้นระหว่างอำนาจของอาณาจักร ต่างๆ ภายในลุ่มแม่น้ำโขงก่อนกำเนิดรัฐประชาชาติ ครั้นเมื่อมีรัฐประชาชาติที่ก่อตัวขึ้นจากระบอบ

อาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส การแข่งขันเชิงอำนาจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงยิ่งเข้มข้นและถูกผูกโยงเข้ากับระบบการเมืองโลก เป็นพื้นที่แห่งการทำสงครามแย่งชิงทรัพยากร สงครามเพื่ออุดมการณ์คอมมิวนิสต์และเสรีประชาธิปไตย

ยุคหลังสงครามเย็น (Post Cold War) อนุภูมิภาคแม่น้ำโขงมิได้ปลอดจากการแข่งขันเชิงอำนาจ มหาอำนาจกลับเข้ามาอีกครั้ง แต่เป็นการแข่งขันเพื่อเศรษฐกิจทั้งเป็นตลาดและการลงทุนแน่นอน การแข่งขันทางเศรษฐกิจเกี่ยวข้องกับการทุจริตทรัพยากรธรรมชาติที่ยังมีเหลือเพื่อแต่การแข่งขันนั้นมีความสลับซับซ้อน อีกทั้งยังมาในรูปการแหล่งเงินทุน แหล่งความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆอีกมากมาย

ปัจจุบันการแข่งขันรูปแบบต่างๆ ปรากฏให้เห็นในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง การแข่งขันของประเทศมหาอำนาจที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะจีนที่กำลังมีบทบาทในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง หากมองจากแง่มุมภูมิศาสตร์ กลุ่มแม่น้ำโขงเป็นดินแดนที่อยู่ใกล้จีนทางตอนใต้ กลุ่มแม่น้ำโขงยังเป็นดินแดนที่เป็นจุดยุทธศาสตร์เพราะไม่ว่า พม่า ลาวและเวียดนามต่างอยู่ติดกับพรมแดนจีนทั้งสิ้น หากมองในแง่การเมือง ทั้ง ไทย พม่า ลาวและเวียดนามต่างเป็นอาณาจักรและรัฐประชาชาติในภายหลังที่มีความสำคัญต่อ จีน ภูมิศาสตร์ที่เป็นศูนย์กลางและสามารถเป็นสะพานเชื่อมต่อไปยังภูมิภาคอื่นๆของโลกได้ทำให้จีนปรารถนาที่จะเข้าไปส่งเสริมบทบาทของตนในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงมากขึ้น

ภาพประกอบ 9 ความเป็นศูนย์กลางของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง

ลาวอาจจะเป็นอาณาจักรเล็กๆ แต่ลาวก็มีความสำคัญต่อจีนในฐานะดินแดนหนึ่งที่ติดกับพรมแดนจีน ส่วนเวียดนามนั้น ประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวข้องกับจีนมาตลอด แต่เป็นในเชิงคู่รัก คู่แค้น พม่าก็น่าจะกล่าวได้ว่าเป็นจุดยุทธศาสตร์ของจีนมาตั้งแต่ครั้งประวัติศาสตร์ พม่าเป็นประตูทางออกทางทะเลสู่มหาสมุทรอินเดียตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

พม่า เป็นจุดยุทธศาสตร์ทางทหารเมื่อญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาปิดล้อมจีนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พม่าเป็นรัฐที่ช่วงสร้างสมดุลทางการเมืองคั่นกลางระหว่างจีนกับอินเดีย ดังนั้นจีนจึงพยายามอย่างมากที่รักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับพม่า จีนและพม่ามีปฏิสัมพันธ์ที่หลายระดับเป็นพันธมิตรร่วมกันทั้งระดับพรรคคอมมิวนิสต์และระดับรัฐบาลมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2

1. ระบบการเมืองระหว่างประเทศ

นับตั้งแต่ยุคสงครามเย็น ประเทศ จีน ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ต่างให้ความสำคัญต่อพื้นที่บริเวณอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงมาโดยตลอด โดยในยุคสงครามเย็นพื้นที่ดังกล่าวได้รับความสนใจจากสหรัฐอเมริกา ในมิติทางการเมือง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความน่าหวนเกรงต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่สามารถส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของจีน ดังนั้น จีนจึงพยายามมีบทบาทในภูมิภาคนี้เพื่อลดทอนอำนาจของมหาอำนาจอื่น เช่น ในทศวรรษที่ 1950 จีนสนับสนุนการต่อต้านเจ้าอาณานิคมในอินโดจีน ต่อมาในทศวรรษที่ 1960 จีนให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามเหนือและพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศต่างๆ เพื่อต่อต้านอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา ในทศวรรษที่ 1970 จีนหันไปสร้างแนวร่วมกับองค์การอาเซียนเพื่อต่อต้านสหภาพโซเวียต แต่ก็ขัดแย้งกับมิตรเก่าอย่างเวียดนามในกรณีการรุกรานกัมพูชา และอีกเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้จีนเริ่มปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อเข้ามาใกล้ชิดประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงคือ การชุมนุมทางการเมืองที่หน้าจัตุรัสเทียนอันเหมิน ในปี ค.ศ. 1989 ที่จบลงด้วยความสูญเสีย การประมาณและถูกกดดันจากประชาคมระหว่างประเทศโดยเฉพาะประเทศในโลกตะวันตก (Zhao, 2001 : 88) ส่งผลให้จีนได้รับการประมาณจากประชาคมโลก จีนจึงต้องแสวงหาพันธมิตรเพื่อการดำรงสถานภาพของตนในระบบระหว่างประเทศยุคใหม่ และในขณะนั้นเอง ประเทศส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งรวมไปถึงอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง ก็ไม่ได้แสดงท่าทีต่อต้านหรือประมาณเหตุการณ์ดังกล่าวแต่ประการใด

ต่อมาภายหลังยุคสงครามเย็น อนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จึงยังคงความเป็นที่สนใจในมิติทางด้านเศรษฐกิจของ สหรัฐอเมริกา รวมถึง ญี่ปุ่นและจีนด้วย โดยประเทศมหาอำนาจทั้งสามล้วนแสดงท่าทีด้วยการเสนอความช่วยเหลือด้านการเงินและด้านวิชาการ ผ่านองค์กร และโครงการต่างๆ อาทิ ธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) และโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region : GMS)

ทว่าท่ามกลางสถานะเศรษฐกิจตกต่ำในปี ค.ศ. 2008 -2010 ได้ทำให้อิทธิพลของสหรัฐและญี่ปุ่น ลดลงไปมาก ตรงข้ามกับจีนที่เศรษฐกิจยังคงขยายตัวอย่างแข็งแกร่งและร้อนแรง จีนได้ขยาย การลงทุนและให้ความช่วยเหลือประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงอย่างต่อเนื่องและมากขึ้นเป็นลำดับ หนึ่งตั้งแต่ปี ค.ศ.2010

2. ท่าทีของสหรัฐอเมริกา

ทว่าท่ามกลางบรรยากาศการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ความวิตกกังวล และการแข่งขันระหว่างประเทศมหาอำนาจกลับเริ่มต้นขึ้น สหรัฐอเมริกายังคงดำเนินยุทธศาสตร์ สกัดกั้นและปิดล้อมทางการทหารของจีนต่อไป กระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกา ยังคงมองจีน เป็นภัยคุกคาม ได้เผยแพร่รายงานประจำปี ประเมินอำนาจทางทหารของจีนในปี ค.ศ. 2009 โดยในรายงานดังกล่าว ยังคงหวาดระแวงจีนว่า ยังมีความไม่แน่นอนเป็นอย่างมาก เกี่ยวกับการเพิ่ม แส่นยานภาพทางการทหารของจีน โดยได้มองว่า ขณะนี้จีนกำลังขยายอำนาจทางการทหารขนาน ใหญ่ มีการซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัย มีการลงทุนเกี่ยวกับอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีทางด้านการ ทหารขนานใหญ่ กล่าวโดยสรุป ฝ่ายทหารของสหรัฐมองว่า การเพิ่มแสนยานุภาพทางการทหารของ จีนขนานใหญ่ในอนาคต จะทำให้จีนกลายเป็นคู่แข่งทางการทหารของสหรัฐ ซึ่งข้อสรุปยุทธศาสตร์ ทางทหารที่สำคัญคือ สหรัฐจะต้องดำเนินยุทธศาสตร์การสกัดกั้นการขยายอิทธิพลทางการทหาร ของจีน และดำเนินยุทธศาสตร์การปิดล้อมทางทหารต่อจีนในทุกด้าน สหรัฐคงการสนับสนุน การทหารในไต้หวันทั้งโดยเปิดเผยและโดยไม่เปิดเผย ทั้งยังพยายามแสดงบทบาทในวิกฤตการณ์ คาบสมุทระกาลอย่างสม่ำเสมอเพื่อปรามการขยายอำนาจของจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในด้าน บทบาทของสหรัฐอเมริกาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รัฐบาลสหรัฐอเมริกานำโดย บารัค โอบามา ได้ประกาศนโยบายชัดเจนในปี ค.ศ. 2010 ถึงความพยายามในการกลับเข้ามามีบทบาทอีกครั้ง ของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคนี้

การพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศของจีนปัจจุบันรุดหน้าไปไกลถึงขั้นสามารถสร้างจรวด เพื่อส่งดาวเทียมและล่าสุดสามารถส่งมนุษย์อวกาศชาวจีนได้สำเร็จ ซึ่งไปเสริมสร้างการพัฒนา เทคโนโลยีทางการทหารของจีนให้ดูน่าเกรงขามมากขึ้น นอกจากนี้ยังประสบความสำเร็จ ในการสร้างจรวดนำวิถีระยะไกล และอากาศยานความเร็วสูงประเภทต่างๆ เกี่ยวกับประเด็นภัย คุกคามจากจีน Matthew Forrest Taylor (สัมภาษณ์ : 2553) อาจารย์ประจำวิทยาลัยการเมือง การปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กล่าวว่า “บทบาทด้านการทหารของจีนในปัจจุบันนับเป็น ภัยคุกคามด้านความมั่นคงของสหรัฐอเมริกา ซึ่งกลายเป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียวในโลกหลังยุค สงครามเย็น การพัฒนาด้านอาวุธและเทคโนโลยีการทหาร รวมไปถึงการขยายบทบาทและอิทธิพล ในแปซิฟิกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญทางยุทธศาสตร์และเป็นเขตอิทธิพลของ สหรัฐอเมริกา ถือเป็นการคุกคามความมั่นคงของสหรัฐอเมริกา สหรัฐอเมริกาซึ่งมีกองเรือแปซิฟิก

ประจำการอยู่ในพื้นที่ซึ่งต้องเร่งสร้างบทบาทมากขึ้นที่เห็นได้ชัดเจนคือ การเข้าไปฝึกร่วมกับกองทัพในประเทศกลุ่มอาเซียน และการเข้าไปฝึกการต่อต้านการก่อการร้ายในฟิลิปปินส์ รวมไปถึงความพยายามในการคงกองกำลังในญี่ปุ่นและเกาหลีใต้แม้จะหมดยุคสงครามเย็นไปแล้วกว่า 2 ทศวรรษของสหรัฐอเมริกา”

ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการทหารของจีนไม่เพียงทำให้ประเทศที่มีผลประโยชน์ขัดแย้งโดยตรงกับประเทศจีนเกี่ยวกับดินแดนและพรมแดนมีความวิตกกังวลเท่านั้น แต่ประเทศมหาอำนาจอื่นๆ เช่น สหรัฐ ญี่ปุ่น อินเดีย กลุ่มประเทศเช่นประชาคมยุโรป และกลุ่มประเทศอาเซียนยังมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของจีนจากประเทศที่อ่อนแอในศตวรรษที่ 20 กลายเป็นประเทศมหาอำนาจระดับโลกในต้นศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะมีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมทางการเมือง การทหารและเศรษฐกิจไม่เพียงแต่ของอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง แต่ทั้งกับภูมิภาคเอเชียและโลก

3. ท่าทีของอินเดีย

ด้านอินเดีย ประเทศที่กำลังเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วและเป็นประเทศมหาอำนาจของภูมิภาคเอเชียใต้ ปักจายภายนอกที่นักวิชาการด้านนโยบายต่างประเทศของอินเดียหลังยุคสงครามเย็นเป็นต้นมาวิเคราะห์ว่า เป็นปัจจัยสำคัญต่อการขยายบทบาทของอินเดียในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง คือ การการขยายบทบาททางการทหารของจีน อินเดียมีความขัดแย้งกับจีนมาตั้งแต่การทำสงครามชายแดนในปี ค.ศ. 1962 และยังเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ แต่ความขัดแย้งและความหวาดระแวงยังคงมีแอบแฝง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบททางด้านการเมืองและช่วงเวลาเป็นสำคัญ

เนื่องจาก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นและอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงเป็นภูมิภาคที่อยู่ระหว่างอินเดียและจีน ดังนั้น การดำเนินนโยบายบางประการต้องมีการเผชิญหน้ากันในเขตที่มีความใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์ โดยเฉพาะในพม่า ซึ่ง รัฐบาลจีนให้ความช่วยเหลือรัฐบาลทหารของพม่า มาตั้งแต่ ค.ศ. 1988 ซึ่งส่งผลต่อการสร้างความมั่นคงของอินเดียที่ต้องการขยายอิทธิพลของตนไปยังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้พม่า เป็นสะพานเชื่อมไปยังประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นักวิชาการทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินเดีย เช่น ซาวารัน ซิงห์ (Sawaran Singh) และ เจ วี ซี ไนดู (G.V.C. Naidu) แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านจีนต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของอินเดียว่า จีนเข้ามามีอิทธิพลด้านเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้มาก่อนประเทศอินเดียนานแล้ว และอินเดียอาจจะเสียเปรียบจีน ดังนั้นอินเดียจึงเน้นการขยายบทบาทของตนในเชิงยุทธศาสตร์เป็นหลัก โดยอินเดียจะใช้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง เป็นจุดยุทธศาสตร์หลักในการปิดล้อมการขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาคนี้ (Singh, 2001 : 161-164)

จีนมีนโยบายที่ต้องการพัฒนาเขตมณฑลทางใต้ของจีน คือ ยูนนาน ซึ่งเป็นดินแดนที่ไม่มีทางออกทะเลเช่นเดียวกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย จีนต้องการพัฒนาพื้นที่บริเวณดังกล่าวให้มีความเจริญ เนื่องจากศักยภาพของพื้นที่ที่มีความใกล้ชิดกับประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จีนจึงต้องการให้บริเวณภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นแหล่งระบายสินค้าของมณฑลยูนนาน และเป็นทางออกทะเลด้านอ่าวเบงกอลและมหาสมุทรอินเดีย ประเด็นดังกล่าวสร้างความกังวลใจต่อความมั่นคงของอินเดียเนื่องจากที่ท่าของจีนต้องการขยายอิทธิพลของตนเข้ามาในน่านน้ำดังกล่าวซึ่งเป็นเขตอิทธิพลของอินเดียในทางตรงกันข้าม อินเดียก็พยายามขยายยุทธศาสตร์ของตนเข้าไปในเวียดนาม ซึ่งเป็นประเทศที่ตั้งติดกับทะเลจีนใต้ โดยอาศัยสายสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ และประเด็นนี้เอง อาจแสดงถึงการขยายบทบาททางความมั่นคงเข้าไปยังทะเลจีนใต้และขยายต่อไปยังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง

รัฐบาลจีนเองกังวลว่าสหรัฐอเมริกา รัสเซีย อินเดีย ญี่ปุ่น และประชาคมยุโรป อาจมีปฏิกิริยาตอบสนอง ด้วยความพยายามที่จะหยุดยั้งการเจริญเติบโตของจีนให้อยู่ภายในขอบเขตที่ควบคุมได้ ถึงกระนั้นจีนในฐานะประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชีย ไม่สามารถยินยอมให้ประเทศบ้านทางใต้ (อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง) ซึ่งมีความสำคัญต่อนัยยะทางเศรษฐกิจและการเมือง ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของประเทศมหาอำนาจอื่นได้ (สุรัช ศิริไกร, 2552) การเร่งกระชับความสัมพันธ์การให้ความช่วยเหลือในการพัฒนา จึงเป็นการเร่งขยายบทบาทและอิทธิพลเพื่อช่วงชิงความเป็นผู้นำในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงด้วยเหตุนี้เอง อนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง จึงเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับจีน ในการแสวงหาล้อมของการปิดกั้นและควบคุมจากระบบระหว่างประเทศที่เกิดขึ้น

ปัจจัยเสี่ยงในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนต่อกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงไม่ใช่แค่พื้นที่แก้ปัญหาคความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาระหว่างมณฑลตะวันออกเฉียง-ตะวันตก หรือเป็นพื้นที่ในการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของมณฑลยูนนานและเขตปกครองตนเองกวางสีของจีน ในเชิงการขนถ่ายระบายสินค้าและแหล่งทำมาหากินของคนจีนในมณฑลยูนนานและเขตปกครองตนเองกวางสีเท่านั้น จีนมีสถานะและมีบทบาทหลายอย่างในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

ปัจจุบันจีนเป็นประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือรายใหญ่ต่อประเทศต่างๆ ในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง จีนเป็นประเทศผู้ให้กู้รายใหญ่ที่สุดแก่กัมพูชาและลาว จีนเป็นผู้ขายอาวุธยุทธโปกรณ์รายใหญ่ที่สุดแก่พม่า กัมพูชาและลาว อีกทั้งยังให้ความช่วยเหลือทางด้านการฝึกกำลังพลและการพัฒนาระบบอาวุธแก่พม่าและลาว จีนเป็นผู้ได้รับสัมปทานในการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ในกัมพูชาและลาว จีนเป็นผู้ลงทุนปลูกสวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมันขนาดใหญ่ในเขตภาคเหนือ

ของลาวและกัมพูชา จีนเป็นผู้ลงทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอในกัมพูชาและลาว สินค้าจีนไหลบ่าท่วมตลาดที่อยู่ติดชายแดนพม่า ลาว เวียดนาม รวมทั้งตลาดในเขตชายแดนของประเทศไทยทุกแห่ง จำนวนนักท่องเที่ยวชาวจีนเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วกลายเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวหลักในทุกประเทศของอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง (ทรงฤทธิ์ โพนเงิน. 2552)

ทว่าท่ามกลางบทบาทที่เพิ่มบทบาทมากขึ้น ปัญหาสำคัญที่น่าเป็นห่วงและถูกจับได้ว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนต่อประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง 2 ประการดังต่อไปนี้

1. เชื้อนและสิ่งแวดล้อมในแม่น้ำโขง

จีนมีประเด็นปัญหากับแม่น้ำโขงเพราะโครงการพัฒนา 2 ลักษณะคือ การพัฒนาเส้นทางเดินเรือ ต้องระเบิดเกาะแก่งในลำน้ำ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม และปัญหาที่ใหญ่กว่าคือ การสร้างเขื่อนบนลำน้ำโขงของจีน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อกระแสน้ำและปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับกระแสน้ำและสิ่งมีชีวิตในแม่น้ำปัญหาของการมีเขื่อนขนาดใหญ่จำนวนมากอยู่บนสายน้ำโขงคือ ความต้องการพลังที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจีน ทำให้จีนสร้างเขื่อนจำนวนมากในแม่น้ำโขง จีนจะกลายเป็นมหาอำนาจผู้ควบคุมแม่น้ำโขงได้อย่างแท้จริง กระแสน้ำจะเป็นไปอย่างผิดธรรมชาติ เพราะเขื่อนของจีนจะปล่อยและเก็บน้ำเพื่อประโยชน์ของการผลิตกระแสไฟฟ้าและการเดินเรือเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อจำเป็นจะต้องผลิตกระแสไฟฟ้ามาก หรือต้องการจะอำนวยความสะดวกในการเดินเรือ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องปล่อยน้ำออกจากเขื่อนมาก หรืออาจจะในทางตรงกันข้ามคือกักเก็บน้ำไว้ ซึ่งระยะเวลา กระแสน้ำ และปริมาณน้ำที่ปล่อยออกมาอาจจะสร้างผลกระทบให้กับประเทศที่อยู่ด้านล่าง

จีนพยายามจะทำให้ประเทศที่อยู่ท้ายน้ำมั่นใจว่ามีแผนการที่ดีในการจัดการน้ำ เขื่อนสามารถป้องกันน้ำท่วมในฤดูน้ำหลากและเพิ่มปริมาณน้ำในฤดูแล้งได้ แต่ปัญหาที่ประชาชนที่อยู่ท้ายน้ำกำลังเผชิญอยู่ในเวลานี้ กระแสน้ำขึ้นลงไม่เป็นไปตามธรรมชาติส่งผลกระทบต่อการทำประมงของคนในท้องถิ่น เกิดน้ำท่วมบ่อยในฤดูน้ำหลาก คลื่นของน้ำโขงถูกกักตุน ผลกระทบด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ที่เกิดจากผลกระทบจากการสร้างเขื่อนในจีนที่สำคัญมี 2 ประการ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2549) คือ

ประการที่หนึ่ง การเปลี่ยนแปลงวงจรน้ำขึ้น - น้ำลงของน้ำในแม่น้ำโขง และตะกอนในลุ่มแม่น้ำโขงส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและการขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำเพราะวงจรอาหารตามธรรมชาติถูกตัดขาด ซึ่งแม่น้ำล้านช้างได้ให้ธาตุอาหารแก่แม่น้ำโขงกว่าครึ่งถูกกักไว้ในเขื่อน เหตุการณ์นี้นอกจากจะส่งผลกระทบต่อการประมงโดยตรงแล้วยังส่งผลกระทบต่อเกษตรกรรมริมฝั่งโขงด้วย

ประการที่สอง การพังทลายของตลิ่งแม่น้ำโขง การกัดเซาะพังทลายของชายฝั่งแม่น้ำโขงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติทุกปี แต่ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาตลิ่งแม่น้ำโขงพังทลายอย่างรวดเร็ว และรุนแรง ซึ่งอาจจะมีเหตุผลหลายประการ อาทิ การสร้างท่าเทียบเรือทำให้กระแสน้ำเปลี่ยนทิศ การเปิดให้มีการเดินเรือขนาดใหญ่ การระเบิดแก่งหิน และสันดอนทราย เป็นต้น ในด้านของรัฐบาลจีนแม้จะรับรู้และรับทราบปัญหาต่างๆที่เกิดจากการสร้างเขื่อนขึ้นมา แต่ด้วยกิจการและบทบาทการสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงเป็นการดำเนินงานโดยภาคเอกชนขนาดใหญ่ของจีน ซึ่งมีอิทธิพลสูงมากในรัฐบาล

ตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 2006 เป็นต้นมาบริษัทพลังงานของจีนชื่อ ไชน่า หว๋นิง กรุ๊ป (China Huaneng Group) ซึ่งเป็นบริษัทผลิตไฟฟ้าเอกชนได้รับ สิทธิในการพัฒนา แม่น้ำหลานซาง โครงการประกอบด้วยเขื่อน 8 แห่ง (ทรงฤทธิ์ โพนเงิน. 2552) เงินทุนหลักของอภิมหาโครงการส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากธนาคารพัฒนาประเทศจีน (Chinese Development Bank) ส่วนธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (เอดีบี) ซึ่งอ้างว่าจะไม่ให้เงินทุนสนับสนุนการสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขงสายหลัก กลับให้เงินกู้แก่รัฐบาลยูนนานเพื่อสร้างสายส่งไฟฟ้าสำหรับเขื่อนต้าเฉาซาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการโครงข่ายสายส่งไฟฟ้าในภูมิภาคแม่น้ำโขง (Mekong Power Grid) โดยจะเชื่อมโยงสายส่งจากเขื่อนจิงฮงและเขื่อนนั่วจาตู้เพื่อส่งไฟฟ้าออกไปขายยังภูมิภาค ซึ่งประเทศไทยมีแผนที่จะรับซื้อไฟฟ้าจากเขื่อนเหล่านี้ด้วย นอกจากนี้ บริษัทต่างประเทศ เช่น Morgan Stanley และ Credit Suisse First Boston ธนาคารจากอเมริกาก็ได้เข้าไปมีส่วนระดมทุนในการสร้างเขื่อนต่างๆ ด้วยเช่นกัน เรื่องของเขื่อนในแม่น้ำโขงจึงไม่ได้เป็นเพียงเรื่องระหว่างรัฐต่อรัฐเท่านั้น แต่ยังมีบริษัททั้งในจีนและต่างประเทศมาเกี่ยวข้อง ดังนั้นการดำเนินการหรือเปลี่ยนแปลงใดจึงกระทำไดยาก

ผลกระทบที่เกิดขึ้นชัดเจน เช่น ทางกรมเวียดนามได้รายงานว่ำน้ำเค็มจากทะเลจีนใต้ได้ไหลทะลักและลึกเข้าไปในพื้นที่ 4 จังหวัดในเขตสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงในภาคใต้ของเวียดนามเป็นระยะทางที่ยาวกว่า 30 กิโลเมตรในระหว่างช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคมของทุกปีนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 เป็นต้นมา ภายได้สภาพเช่นนี้ไม่เพียงจะทำให้ทางการเวียดนามเชื่อว่านี่เป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่ทำให้เวียดนามต้องเผชิญกับสถานะแห้งแล้งอย่างรุนแรงมากยิ่งขึ้นทุกปี หากแต่ยังทำให้ทางการเวียดนามมั่นใจด้วยว่าสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดสถานะแห้งแล้งที่รุนแรงมากขึ้นเรื่องๆนี้เป็นผลที่เกี่ยวข้องโดยตรงมาจากการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่บนแนวแม่น้ำโขงในเขตมณฑลยูนนานทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการพัฒนาเส้นทางคมนาคม-ขนส่งที่สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้นนี้จะถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีโครงการลงทุนเข้ามาในเขตลุ่มแม่น้ำโขงมากขึ้นก็ตาม แต่ในขณะเดียวกัน ก็ทำให้ประเทศในลุ่มแม่น้ำโขงต้องตกอยู่ในความเสี่ยงอย่างมากในอันที่จะต้องเผชิญ

กับภัยธรรมชาติที่รุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งก็มีสาเหตุมาจากการลงทุนที่ได้มีการทำลายทรัพยากร และสภาพแวดล้อมธรรมชาติไปอย่างกว้างขวางจากบริษัทของจีน ในอนาคตหากปล่อยให้การจัดการ เชื้อเพลิงและสิ่งแวดล้อมกระทำโดยบริษัทเอกชนจีน โดยขาดความเอาใจใส่ต่อการมีส่วนร่วมของ ภาคประชาชนประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง จะส่งผลกระทบต่อสภาพลักษณะและค่านิยมเงินที่จะมีโอกาส เป็นลบมากขึ้น

2. การเคลื่อนย้ายประชากรและความหวาดระแวงจีน

การเคลื่อนย้ายประชากรจีนในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง คนจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในพม่า กัมพูชา ลาวและเวียดนามจำนวนมากขึ้น การเคลื่อนย้ายประชากรนี้มีผลในทางลบต่อชุมชน ต่างๆ ในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ปรากฏว่ามีการขัดแย้งระหว่างคนจีนอพยพกับคนท้องถิ่นพม่า ลาว และเวียดนาม ความขัดแย้งนี้เกิดขึ้นใจกลางนครหลวงเวียงจันทน์เมืองหลวงของลาว มีอยู่ 2 พื้นที่ๆ การเคลื่อนย้ายประชากรจีนมีปัญหาเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดคือ พม่าและเวียดนาม

รัฐบาลพม่าไม่พอใจและผลักดันให้คนจีนย้ายถิ่น เคลื่อนย้ายออกจากพม่าทั้งบริเวณ ชายแดนและในข้างกึ่ง ทั้งนี้ เพราะ คนจีนย้ายถิ่นมีผลต่อความอ่อนไหวและความมั่นคงของพม่า รัฐบาลพม่าไม่ยอมอ่อนข้อกับทางการจีน แตกต่างจากทางการลาว ที่แม้จะมีการตั้งชุมชนคนจีน ในนครหลวงเวียงจันทน์ขึ้นอย่างเป็นทางการรวมถึงมีการตั้งโรงเรียนภาษาจีนสำหรับคนจีน และ มีการกระจายตัวประชาชนจีนไปทำธุรกิจในเมืองสำคัญของลาวจำนวนมาก แต่ท่าทีของรัฐบาลลาว ที่มีต่อจีนในประเด็นนี้ยังคงไม่แสดงความวิตกกังวล เกี่ยวกับประเด็นชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในนครหลวงเวียงจันทน์ Phouvong Vilayseang (สัมภาษณ์ : 2553) อาจารย์ประจำและผู้ช่วย หัวหน้าสาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว กล่าวว่า “ชาวจีนรุ่นหลังเข้ามาอยู่อาศัยในกำแพง นครหลวงเวียงจันทน์มากขึ้น แต่ความขัดแย้งไม่มี เพราะต่างคนต่างทำหน้าที่ของตัวเองไม่แบ่ง แยกกัน ชาวจีนเข้ามาค้าขายและลงทุน ทำให้การค้าขายของชาวลาวในเวียงจันทน์ก็ดีขึ้นมากด้วย” ในประเด็นนี้เป็นเพราะการขยายตัวของการลงทุนจากจีนในลาวที่เพิ่มสูงขึ้นมากเป็นอันดับที่หนึ่งในปี ค.ศ. 2010 รวมไปถึงความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างลาวกับจีนที่มีมากขึ้น ภายหลังเวียดนามเริ่ม ลดบทบาททางการเมืองในลาว นอกจากนี้ การกระทบกระทั่งระหว่างคนจีนย้ายถิ่นกับคนท้องถิ่น เวียดนามได้ปะทุขึ้นเป็นระยะๆ การเคลื่อนย้ายประชากรจำนวนมากของจีน แม้จะมีวัตถุประสงค์ เพื่อเข้ามาค้าขาย ลงทุนในประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง แต่ด้วยประวัติศาสตร์ ทัศนคติ และ บทบาทอิทธิพลของจีนที่มีมากกว่า การเคลื่อนย้ายประชากรจำนวนมากลงมาในภาคเศรษฐกิจ ย่อมทำให้ผู้นำประเทศรวมไปถึงประชาชนในพื้นที่ส่วนหนึ่งมีความกังวลและหวาดระแวงจากการถูก ครอบงำทางเศรษฐกิจ หรือการถูกแย่งอาชีพและที่ทำกิน จากการเคลื่อนย้ายครั้งใหญ่ของชาวจีน ในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

ซึ่งแตกต่างจากการอพยพของชาวจีนในอดีตก่อนยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวจีนในครั้งนั้นเคลื่อนย้ายมายังอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงในลักษณะการหนีภัยสงครามและความอดอยาก จึงต้องการเข้ามาอาศัยเพื่อปักหลักทำมาหากินและมีครอบครัวในประเทศนั้น เมื่อผ่านพ้นไปอีกสองถึงสามชั่วคนชาวจีนเหล่านั้นก็ได้หลอมรวมกลายเป็นคนท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้สร้างความรู้สึกแตกต่างกัน ในขณะที่เดียวกันการเคลื่อนย้ายประชาชนจีนครั้งใหม่นี้ เกิดขึ้นเพราะ ความต้องการของชาวจีนที่จะแสวงหาตลาดและช่องทางในการทำธุรกิจ ชาวจีนในยุคปัจจุบันที่เข้ามาไม่ได้มีความตั้งใจจะเข้ามาหลอมรวมเป็นส่วนหนึ่งกับคนท้องถิ่น หรือคิดจะปักหลักถาวรในประเทศนั้น ตรงกันข้ามชาวจีนในยุคนี้เลือกที่จะแต่งงานกับชาวจีนด้วยกันเอง และคงรักษาวัฒนธรรมและภาษาจีนไว้อย่างเหนียวแน่น ประเด็นนี้ทำให้ความรู้แตกต่างกันเกิดขึ้น

บันทึกท้ายบท

¹ ญี่ปุ่นก็ได้ให้ความสำคัญกับการต่อต้านการก่อการร้ายเช่นกัน โดยได้ร่วมลงนามใน ASEAN-Japan Joint Declaration for Cooperation to Combat International Terrorism เมื่อปี ค.ศ. 2004

² หลักการสำคัญ คือ การทำลายกรอบทางความคิด มุ่งเรียนรู้จากการปฏิบัติ จากสภาพที่เป็นจริง และพิสูจน์กันที่ ผลของการกระทำ ได้ชักจูงให้ทุกฝ่ายเริ่มปฏิบัติจาก ความเป็นจริง และยุติการถกเถียงที่ยืดเยื้อแต่ ‘แนวทฤษฎี’รวมไปถึง การรวมเกาะฮ่องกง มาเก๊า และได้หวันเข้ากับแผ่นดินใหญ่ โดยใช้หลักการ หนึ่งประเทศ สองระบบ

³ ยุทธศาสตร์ 3 ก้าว คือ ยุทธศาสตร์สำคัญของทฤษฎีเติ้งเสี่ยวผิง โดยก้าวที่หนึ่ง ตั้งเป้าในปี ค.ศ. 1990 เศรษฐกิจจีนจะโตเป็น 2 เท่าของปี ค.ศ. 1980 สังกมพ้นจากสภาพความยากจน ก้าวที่สอง ปีค.ศ. 2000 เศรษฐกิจจีนจะโตเป็น 2 เท่าของปี ค.ศ. 1990 ประชาชนกินดีอยู่ดี โดยพื้นฐาน และก้าวที่สาม เมื่อถึงกลางศตวรรษที่ 21 จีนจะเจริญรุ่งเรืองระดับโลก สังกมโดยรวมมีความมั่งคั่งร่ำรวยถ้วนหน้า

⁴ เขตพิเศษ คือ เติ้งเสี่ยวผิงเป็นผู้เสนอขึ้นมา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของหนทางการสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษ ที่ใช้เป็นแหล่งดึงดูดเงินทุน เทคโนโลยี และระบบการบริหารจัดการต่างๆจากต่างประเทศ และยังเป็นเสมือนห้องทดลองของประเทศ ในการค้นหากฎเกณฑ์และสำรวจแนวทางการดำเนินธุรกิจในระบบตลาด ซึ่งคำว่า เขตส่งออกพิเศษ ได้ถูกเปลี่ยนเป็น เขตเศรษฐกิจพิเศษ ในที่ประชุมคณะทำงานของมณฑลกวางตุ้ง และผู้เขียนเมื่อปลายเดือนมีนาคม ค.ศ. 1980